

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra teologické etiky a spirituální teologie

Mgr. Martin Ko-ut

**Rerum Novarum:
Hlavní my-lenky v dne-ní dob**

Bakalá ská práce

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Libor Ove ka, Th.D.

Praha 2015

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla postupně na pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 1. 6. 2015

Martin Kořut

Bibliografická citace

Rerum Novarum [rukopis] : Hlavní myšlenky v dnešní době : Bakalářská práce / Mgr. Martin Košťál; vedoucí práce: Doc. PhDr. Libor Ovečka, Th.D. -- Praha, 2015. -- 57 s.

Anotace

Záměrem bakalářské práce šRerum Novarum. Hlavní myšlenky v dnešní době ů je reflexe základních myšlenek encykliky Lva XIII. Rerum Novarum, sledování jejich biblických a patristických východisek ů zejména pak v oblasti práce, vlastnictví a peněz, jejich aktualizace ve vybraných dokumentech Magisteria v následujících obdobích ů v encyklikách papeů Pia XI., Jana Pavla II, Benedikta XVI. a Františka, a jejich analýza v kontextu dnešní doby. Mezi zásadní témata patří vztah soukromého vlastnictví ke svobodě a odpovědnosti jednotlivce, oddělení práce a kapitálu s jeho důsledky, kapitalizace práce v rámci rodiny a role rodiny, Církve a státu v sociální otázce. Dále se práce zabývá některými dalšími návaznými eklesiologickými a pastoračními aspekty ů vlivem řešení sociální otázky na evangelizaci a dopadem neschopnosti státu řešit sociální otázku na působení Církve. Encyklika Rerum Novarum se považuje za základ sociálního učení Církve, tato práce se snaůí ukázat, pro čemu tak je.

Klíčová slova

Katolické sociální učení, námezdná práce, kapitál, vlastnictví, peníze, kapitalizace práce, stát, Církev

Abstract

The aim of this bachelor thesis šRerum Novarum: Main ideas in today's contextů is a reflection of main ideas of Leo XIII.ů encyclical Rerum Novarum, covering its biblical and patristic sources ů especially in area of labour, ownership and money, their actualization in selected Magisterial texts during next decades ů encyclicals of Popes Pius XI., John Paul II., Benedict XVI. and Francis, and their analysis within today's context. There are fundamental topics like relation between the private ownership and freedom and responsibility of a man, labour and capital separation with its results, labour capitalization within the family and roles of family, the Church and a state in social issues. Furthermore, the work deals with some other following ecclesiological and pastoral aspects ů the impact of solving social issues on evangelization and the impact of the inability of the state to solve the social issues on the actions of the Church. Encyclical Rerum Novarum is the basis for the social doctrine of the Church, this work tries to show why this is so.

Keywords

Catholic Social Teaching, Wage Labour, Capital, Ownership, Money, Labour Capitalization, State, Church

Počet znak (včetně mezer): 104 444

Podkování

Děkuji Bohu za to, že mi dal mou rodinu, děkuji mé rodině, zejména manželce Ireně a synům Martinovi a Davidovi, že se mnou sdílí svůj život, který je východiskem pro tuto práci, a děkuji jejímu vedoucímu, otci Doc. PhDr. Liboru Ovečkovému, Th.D., že umožnil a podpořil její vznik.

Obsah

Úvod.....	9
1. Biblická východiska	10
1.1. Práce ve Starém zákon	10
1.1.1. Práce jako podíl na stvoření a podmínka v něho života.....	10
1.1.2. Práce nevyplňuje celý život.....	10
1.1.3. Cílem práce je Bohů zbožňování.....	10
1.1.4. Práce pomáhá na cestě k Bohu	11
1.1.5. Potřeby člověka motivují k práci.....	11
1.1.6. Samotná práce nestačí.....	11
1.1.7. Plody práce jsou i pro ostatní	11
1.2. Práce v Novém zákon	12
1.2.1. Cílem a pravým plodem práce je Kristus.....	12
1.2.2. Práce má společenský charakter.....	12
1.2.3. Práce zajišťuje soběstačnost a obživu.....	13
1.2.4. Plody práce jsou ke sdílení.....	13
1.3. Majetek ve Starém zákon	13
1.3.1. Vlastnictví není absolutní.....	13
1.3.2. Majetek je sdílený.....	14
1.3.3. Vlastník je zodpovědný za nakládání s majetkem.....	14
1.4. Majetek v Novém zákon	14
1.4.1. Majetek není cíl	14
1.4.2. Správné nakládání s majetkem je obtížné	14
1.5. Peníze ve Starém zákon	15
1.5.1. Zákaz úroku na půjčky v nouzi	15
1.5.2. Zákaz úroku vůbec, ale možnost dávat úrok ostatním.....	15
1.5.3. Lichva je nemorální	15
1.5.4. Majetek, zhodnocovaný úroky, není stabilní	15
1.5.5. Peníze a hojnost vyvolávají závislost	16
1.6. Peníze v Novém zákon	16
1.6.1. Peníze vlastní jejich vydavatel	16
1.6.2. Peníze nejsou určeny k držením.....	16
1.6.3. Peníze nemají hodnotu, ta je odvozena od jejich držitele	17
1.6.4. Láska k penězům je kořenem zla.....	17
2. Patristická východiska	19
2.1. Koncept absolutního a individuálního vlastnictví	19
2.2. Klement Alexandrijský	19
2.2.1. Soběstačnost jako úhel majetku.....	19
2.2.2. Koinonia jako úhel majetku.....	20
2.2.3. Omezení v užívání bohatství.....	20
2.2.4. Věchno bohatství je dar věm.....	20
2.3. Sv. Basil Veliký.....	21
2.3.1. Bohatí jsou zloději.....	21
2.3.2. Nespravedlnost lichvy.....	22
2.3.3. Nespravedlnost luxusu uprostřed chudoby	22
2.4. Sv. Ambrož Milánský	22
2.4.1. Pírožená rovnost věch v lůně hrob	23
2.4.2. Několik bohatých způsobuje vzdychání mnohých v bíd	23

2.4.3.	Bohatí mají povinnost restituce.....	23
2.5.	Sv. Jan Zlatoústý	24
2.5.1.	Nesdílení vlastních zdroj je loupež.....	24
2.5.2.	Smysl šméhoř a šcizíhoř.....	24
2.5.3.	Ovládat a nebýt ovládán vlastnictvím.....	24
2.5.4.	Obrovská d dictví nemnohých jsou nespravedlivá	25
2.5.5.	Bohatí jsou odpov dní za v–echny	25
2.5.6.	Rozptyl vlastnictví je p í ina plýtvání, a tím i chudoby	25
2.6.	Sv. Augustin.....	25
2.6.1.	Rozli–ení uflívání a pouflívání	26
2.6.2.	Definice majetku ó pecunia.....	26
2.6.3.	Právo by m lo být ízeno etikou.....	26
2.6.4.	Nadbytek je majetkem ostatních	26
2.6.5.	Nemysli si, fle dáva–ze svého	27
2.6.6.	Osobní vlastnictví je ztráta.....	27
2.6.7.	V otázce d dictví d v uj rad ji Bohu nefl d tem.....	27
2.6.8.	Osobní majetek plodí utrpení	27
3.	Dobový kontext encykliky Rerum Novarum.....	29
3.1.	Osvícenství, zedná ství a boj proti Církví.....	29
3.2.	Liberalismus a ultramontanismus.....	29
3.3.	Hospodá ská a demografická situace.....	30
3.4.	Sociální romantismus.....	31
3.5.	Novoscholastika	31
3.6.	Vývoj p ed vydáním encykliky Rerum Novarum	31
4.	Základní my–lenky encykliky Rerum Novarum.....	33
4.1.	Prop j ování kapitálu a poskytování práce	33
4.2.	Soukromé vlastnictví a kapitál vzniká prací	34
4.3.	Rozd lené vlastnictví ke spole nému uflitku	35
4.4.	Podnikavost a p i inlivost jsou zdroje bohatství.....	35
4.5.	Nerovnost postavení jako motivace.....	36
4.6.	Otcovství a jeho materiální povinnosti ve vztahu k d tem.....	36
4.7.	Práva a povinnosti rodiny, nezávislé na stát	37
4.8.	Pom r mezi bohatými a ostatními upravuje nauka Církvě	38
4.9.	Relativní hodnota majetku	38
4.10.	Spravedlivé vlastnictví a spravedlivé pouflívání	39
4.11.	Církev aktivn vychovává a vzd lává lidi	40
4.12.	K es anská mravnost p íná–í ur itou míru blahobytu	40
4.13.	Církev pe uje o vhodná za ízení pro chudé	40
4.14.	Stát se skládá z ob an prost ednictvím rodin	41
4.15.	Lidská práce je osobní a nutná	41
4.16.	Rodinná mzda.....	42
4.17.	Spravedlivé dan	43
4.18.	Soukromé svépomocné organizace nezávislé na státu	44
4.19.	Znovuzískání ztracených du–í	44
4.20.	Bez lásky a náboflenství to nejde.....	45
4.21.	Církev nezanedbá své povinnosti ani v této v ci	45
5.	Schématy vyplývající z encykliky Rerum Novarum.....	46
5.1.	Vztah soukromého vlastnictví ke svobod a odpov dnosti	46
5.1.1.	Soukromé vlastnictví jako nutná podmínka svobody.....	46

5.1.2.	Soukromé vlastnictví - posta ující podmínka odpovědnosti...46
5.1.3.	Zodpovědné nakládání s majetkem47
5.2.	Oddělení práce od kapitálu a jeho důsledky.....47
5.3.	Role rodiny48
5.3.1.	Kapitalizace práce v rámci rodiny48
5.3.2.	Výchova a vzdělávání v sociální oblasti49
5.3.3.	Podílení se na státu49
5.4.	Role státu.....49
5.5.	Role Církve50
5.6.	Řešení sociální otázky jako prostředek evangelizace.....50
6.	Aktualizace myšlenek RN v dalších sociálních encyklikách.....52
6.1.	Princip subsidiarity52
6.2.	Konzumismus52
6.3.	Podnikání jako služba53
6.4.	Eliminace stát prostřednictvím virtuální anonymní moci54
Závěr55
Seznam použitých zkratk56
Seznam literatury57

Úvod

Za více než čtvrtstoletí své profesní činnosti jsem pracoval na různých místech a na různých pozicích. Počínaje nekvalifikovanou manuální prací, přes odborné zaměstnání, manažerské pozice až k podnikání ve vlastní firmě a investování do dalších společností. Posledních více než deset let budujeme společně s manželkou a dvěma syny rodinnou společnost. Jak fungují práce, peníze, kapitál, to jsou důležitější otázky, které jsme já i celá rodina museli a musíme řešit každý den. Studium teologie mi v této oblasti hodně pomohlo. Nejenže jsem, ale Církev má učení, které převyprávě, co jsem doposud nastudoval a na vlastní kůži prožil a prožívám. Po přečtení encykliky Rerum Novarum jsem byl jako vytrfěn. Papež Lev XIII. dokázal neuvěřitelně přesně a prorocky vystihnout podstatu lidského fungování v nově organizovaném světě, která je aktuální i v dnešní postmoderní době. Když jsem pak viděl, že tato encyklika je jedním z mála dokumentů Magisteria, který je hojně citován i v pokoncilních dokumentech a literatuře, bylo o tématu práce rozhodnuto.

Vzhledem k požadovanému rozsahu práce byla zvolena následující metodika. Nejprve se zaměříme na biblická východiska k tématům práce, majetek a peníze v kapitole 1. Tato východiska budou pojata spíše široce, tj. aby pokryla co možná nejširší pohled na tato témata a poskytla pokud možno ucelený obraz, spíše než hloubky, kdy bychom pronikali příliš do detailu jednotlivých biblických pasáží, což by již přesáhlo rámec této práce. V následující kapitole se pak podíváme, jak tato témata byla nahlížena a interpretována vybranými církevními otci. Zde se zaměříme na jednotlivé myšlenky v dílech Klementa Alexandrijského, sv. Basila Velikého, sv. Ambrože Milánského, sv. Jana Zlatoústého a sv. Augustina. I v této kapitole se přidržíme spíše přístupu široce, stejně jako v kapitole následující, která se zabývá dobovým kontextem vzniku encykliky.

V čtvrté a páté kapitole pak zmíníme přístup a ponoříme se do většího detailu. Nejprve pojednáme o jednotlivých základních myšlenkách encykliky, okomentujeme je a zasadíme do dnešního kontextu. Následně budeme diskutovat schémata, odvozená ze základních myšlenek encykliky o vztah soukromého vlastnictví ke svobodě a odpovědnosti, dále sledky oddělení práce od kapitálu a role rodiny, Církve a státu v této otázce. Neopomineme také úlohu řešení sociálních otázek v evangelizaci.

V šesté kapitole se opět poněkud vynoříme a budeme se v novatně kolika vybraných důležitých aktualizacích myšlenek v navazujících dokumentech Magisteria.

1. Biblická východiska

V této kapitole bude pojednáno o biblických východiscích pro témata práce, majetek a peníze. Vzhledem rozsahu práce se jedná o pohled těchto východisek, spíše než o jejich analýzu.

1.1. Práce ve Starém zákoně

1.1.1. Práce jako podíl na stvoření a podmínka v životě člověka

1.1.1.1. I řekl Hospodin Boh: Štěbe člověk jako jeden z nás, zná dobré i zlé. Nepřipustím, aby vztáhl ruku po stromu života, jedl a byl živ navěky. Proto jej Hospodin Boh vyhnal ze zahrady v Edenu, aby obdělával zemi, z níž byl vzat.¹

Člověk se podobá Bohu (Jednomu z Trojice vidno novozákonními brýlemi), je vyslán, aby obdělával zemi. Práce je tedy účástí, podílem, na stvořitelském díle. Díváme-li se na člověka, dosáhnout v životě člověka zbožštění je poslán, aby pracoval. Tedy tato práce je jeho podmínkou.

1.1.2. Práce nevyplňuje celý život

1.1.2.1. Šest dní bude pracovat a dlat věchnu svou práci. Ale sedmý den je den odpočinku Hospodina, tvého Boha. Nebude dlat fládnou práci ani ty ani tvj syn a tvá dcera ani tvj otrok a tvá otrokyně ani tvé dobytce ani tvj host, který flíje v tvých branách.²

Boh není jenom práce, stejně tak člověk není stvořen tak, aby jen pracoval. Součástí podobnosti člověka Bohu je i tento aspekt, člověk pracuje i odpočívá, stejně jako jeho Hospodin Boh.

1.1.3. Cílem práce je Boh zbožštění člověka

1.1.3.1. Jestliže jsem si svévolně vedl, co se budu namáhat pro něj jaký přelud? V kralickém překlade: Jestli jsem bezbožný, proč bych nadarmo pracoval?³

1.1.3.2. Toto praví Hospodin zástup: ŠBabylónské široké hradby budou strfeny do základů, jeho vysoké brány budou vypáleny ohněm. Lidé se namáhají pro nic za nic, národy se lopotí a pozře to ohně.⁴

¹ Gn 3, 22 a 23

² Ex 20, 9 a 10

³ Jb 9, 29

⁴ Jr 51, 58

Cílem lidské práce je Boh sám. Lův k nepracuje pro práci samu, ani pouze pro její plody jako takové, ale práce a její plody jsou prostředkem na cestu lůvka k Bohu. Pokud lův k ztratí tento cíl ze zetele, má to katastrofální následky.

1.1.4. Práce pomáhá na cestu k Bohu

Lenoch jen toufí a nic jeho nedosáhne, kdefto pilní se nasytí tukem. V kralickém p ekladu: fiádá, a nic nemá du-e lenivého, du-e pak pracovitých zbohatne.⁵

Ruka pilných bude vládnout, kdefto zahálka vede do poroby. V kralickém p ekladu: šRuka pracovitých panovati bude, lstivá pak musí dávatí plat.⁶

Sladký je spánek toho, kdo pracuje, a jí málo nebo mnoho, ale bohá ovi nedop eje spánku sytost.⁷

Zchudne, kdo pracuje zahál ivou dlaní, kdefto pilné jejich ruka obohatí.⁸

Pokud lův k pracuje, dochází na cestu k Bohu k út -e a odpo inutí. Cesta je p íjemn j-í, m fleme zakou-et Boffí poflehnání a milosrdenství.

1.1.5. Pot eby lůvka motivují k práci

Ten, kdo se plaho í, plaho í se pro sebe, popohán jí ho vlastní ústa. V kralickém p ekladu: lův k pracovitý pracuje sob , nebo ponoukají ho ústa jeho.⁹

Boh dal lůvku na cestu k N mu krásný dar ó lidské kařdodenní pot eby. Tyto pot eby motivují lůvka, aby pracoval a tím, fle pracuje, je jeho cesta k Bohu snadn j-í a p íjemn j-í. Jak krásn vymy-lené.

1.1.6. Samotná práce nesta í

Spat il jsem téfl, fle ve-keré dílo Boffí, dílo, které se pod sluncem koná, není lův k schopen postihnout; a se p i tom hledání pachtí sebevíc, v-echo nepostihne. Ani moudrý, ekne-li, fle zná to i ono, není schopen v-echo postihnout.¹⁰

Katastrofální následky vidíme i v situaci, pokud by cht lův k Boha nalézt pouze svou práci. Práce je sice nutná podmínka na cestu k Bohu, není v-ak podmínkou posta ující.

1.1.7. Plody práce jsou i pro ostatní

N který lův k se pachtí moud e, dovedn a prosp -n , ale musí sv j podíl p enechat lůvku, který se s tím nepachtí. Také to je pomířivost a pra-patná v c.¹¹

⁵ P 13, 4

⁶ P 12, 24

⁷ Kaz 5, 11

⁸ P 10, 4

⁹ P 16, 26

¹⁰ Kaz 8, 17

N kd o je sám a nikoho nemá, ani syna ani bratra, a v-echno jeho pacht ní nebere konce, jeho oko se bohatství nenasytí. ŠPro koho se pachtím, a sám se p ípravuji o pohodlí? Š Také to je pomíjivost a úmorná lopota.¹²

Plody lidské práce nejsou ur eny pouze pro toho, kdo pracuje. ást z nich slouží k uspokojení pot eb jeho a jeho rodiny, ást je pak ur ena pro sdílení s ostatními. N kdy je toto z ejmé a lov k se nad tím nepozastavuje ó nap . v p ípad dávání almufny, n kdy je naopak toto sdílení vedeno cestami, kterým lov k úpln nerozumí.

1.2. Práce v Novém zákon

1.2.1. Cílem a pravým plodem práce je Kristus

Poj te ke mn v-ichni, kdo se namáháte a jste obtířeni b emeny, a já vám dám odpo inout. V kralickém p ekladu: Po teř ke mn v-ickni, kte řil pracujete a obtířeni jste, a já vám odpo inutí dám.¹³

Kristus vyzývá v-echny, kdo pracují, aby k N mu p í-li. Cílem práce je On sám, který pak dává odpo inutí jako ten poslední plod práce. Pokud je cílem mé práce Kristus, mám odpo inek zaji-ť n.

Kdyřl p estal mluvit, ekl řymonovi: řZaje ňa hlubinu a spus te své síť k lovu! Š řymon mu odpov d l: řMist e, namáhali jsme se celou noc a nic jsme nechtyli. Ale na tvé slovo spustím síť . Š Kdyřl to u inili, zahrnuli velké mnořství ryb, ařl se jim síť řhaly.¹⁴

Neusilujte o pomířející pokrm, ale o pokrm z stávající pro řivot v ňý; ten vám dá Syn lov ka, jemufj jeho Otec, B h, vtiskl svou pe e .¹⁵

Pokud naslouchám p í práci Boflímu vedení, je mým cílem, práce nese své plody, je poflehnaná. Tím pravým plodem práce, pokrmem, je plod v ňý, On sám, který nám sám sebe dává.

1.2.2. Práce má spole enský charakter

P ítom je pravdivé ř ení, ře jeden rozsévá a druhý řne. Já jsem vás poslal, abyste řlali tam, kde jste nepracovali. Jiní pracovali a vy v jejich práci pokračujete.¹⁶

říádný lov k nepracuje osamocen. Je pot eba sou innosti a práce mnoha ř zných lidí, aby se dílo poda řlo. Plody práce jsou vřfdy výsledkem spole ně práce mnohých.

¹¹ Kaz 2, 21

¹² Kaz 4, 8

¹³ Mt 6, 28

¹⁴ L 5, 4 ó 6

¹⁵ J 6, 27

¹⁶ J 4, 37 ó 38

Lze soudit, že tento fakt ovlivňuje i skutečnost, že tyto plody jsou určeny ke sdílení a vlastnictví těchto statků není absolutní.

1.2.3. Práce zajišťuje soběstačnost a obživu

Zakládejte si na tom, že budete mít pokoj, vnovat se své práci a získávat obživu vlastníma rukama, jak jsme vám již dříve uložili. Tak získáte úctu těch, kdo stojí mimo, a na nikoho nebudete odkázáni.¹⁷

Když jsme u vás byli, přikazovali jsme vám: Kdo nechce pracovat, ať nejí! Teď však slyšíme, že někteří mezi vámi vedou zahálčivý život, poádně nepracují a pletou se do věcí, do kterých jim nic není. Takovým přikazujeme a vybízíme je ve jménu Pána Ježíše Krista, aby filioádně a řivili se vlastní práci.¹⁸

Práce je správnou cestou k obživě a soběstačnosti. Pokud jsem soběstačný, má cesta k Bohu je snadnější a příjemnější, práce na cestě k Bohu pomáhá.

1.2.4. Plody práce jsou ke sdílení

Sami víte, že tyto mé ruce vydávaly na všechno, co jsem potřeboval já i moji společníci. Tím vám jsem ukázal, že máme takto pracovat, pomáhat slabým a mít na paměti slova Pána Ježíše, který řekl: Šťáze tomu, kdo dává, než tomu, kdo bere.¹⁹

Kdo kradl, ať už nekrade, ale ať raději přiloží ruce k poádné práci, aby se měl o co rozdílit s potěbnými.²⁰

Je potřeba pracovat, abychom mohli pomáhat chudým a dílit se s potěbnými. Nepracuji pouze pro sebe, stejně jako nepracuji sám, prostřednictvím práce a jejich plodů vstupuji do vztahů s ostatními. Mohu tam vytvářet společnost.

1.3. Majetek ve Starém zákoně

1.3.1. Vlastnictví není absolutní

Země nesmí být prodávána bez práva na zpětnou koupí, nebo země je má. Vy jste u mě jen hosté a přistěhovalci. Proto po celé zemi, je-li bude vaše vlastnictvím, zajistíte možnost zemi vyplatit.²¹

Bůh je absolutním vlastníkem všeho. Lov k mě toto vlastnictví pouze používat pro sebe, ale pouze v souladu s vůlí absolutního vlastníka ó Boha.

¹⁷ 1 Te 4, 11 ó 12

¹⁸ 2 Te 3, 10 ó 12

¹⁹ Sk 20, 34 ó 35

²⁰ Ef 4, 28

²¹ Lv 25, 23 ó 24

1.3.2. Majetek je sdílený

Když se rozmnožuje jmění, množí se i příživníci. Jaký prospěch z toho mávají vlastníci? Ledaž se na to má někdo dívat.²²

Čím větší je majetek, tím více lidí z něj žije. Formy tohoto sdílení mohou být různé, ale vlastníci dávají almužnu, poskytují práci, cizímu majetku rozkrádají.

1.3.3. Vlastník je zodpovědný za nakládání s majetkem

Z výše uvedeného také plyne plná zodpovědnost vlastníka, jak se majetkem nakládá, a to jak směrem k Bohu, tak i k ostatním lidem. Nelze proto vinit kohokoli jiného než Boha, stát ani jiné instituce ani lidi.

1.4. Majetek v Novém zákoně

1.4.1. Majetek není cíl

Nikdo nemůže sloužit dvěma pány. Nebo jednoho bude nenávidět a druhého milovat, k jednomu se přidá a druhým pohrdne. Nemůžete sloužit Bohu i majetku.²³

Majetek je kladen do přímého rozporu s Bohem. Boh je oddělený od majetku (stvořen), k Bohu nelze dojít, pokud cílem je majetek. Ale na cestě k Bohu se člověk s majetkem potkává, nemůže však po tomto setkání změnit cíl, jinak se s Bohem mine. Při tomto setkání má plnou zodpovědnost, jak s majetkem bude nakládat.

1.4.2. Správné nakládání s majetkem je obtížné

Chce-li být dokonalý, jdi, prodej, co ti patří, rozdej chudým, a budeš mít poklad v nebi; pak přijdi a následuj mě.²⁴

Zodpovědnost, jak nakládat s majetkem, člověk zatím nezná, znesnadňuje mu cestu k Bohu, nebo nakládat správně s majetkem je obtížné. Kristus nabízí cestu k dokonalosti tím, že se člověk k majetku zbaví, a tím i té zodpovědnosti, a bude Ho následovat. Zbavení se majetku je tedy jedna možnost správného zacházení s ním.

Amen, pravím vám, že bohatý člověk vejde do království nebeského. Znovu vám říkám, snáze projde velbloud uchem jehly než bohatý do Božího království.²⁵

Druhá cesta je nesnadná, nebo nejenže správně spravovat majetek je velmi obtížné, ale člověk se také neustále vystavuje pokušení a nebezpečí, že ztratí správný cíl své

²² Kaz 5, 10

²³ Mt 6, 24; L 16, 13

²⁴ Mt 19, 21

²⁵ Mt 19, 23 a 24

cesty ó samotného Boha. Ti, kte í se vydali po této cest , pot ebují mimo ádnou pomoc a podporu.

1.5. Peníze ve Starém zákon

1.5.1. Zákaz úrok na p j ky fiid m v nouzi

Jestliffe p j í–st íbro n komu z mého lidu, zchudlému, který je s tebou, nebude–se k n mu chovat jako lichvá , neuloží–mu úrok.²⁶

Kdyfl tv j bratr zchudne a nebude moci vedle tebe obstát, ujme–se ho jako hosta a p ist hovalce a bude flít s tebou. Nebude–od n ho brát lichvá ský úrok, ale bude–se bát svého Boha. Tv j bratr bude flít s tebou. Své st íbro mu nep j uj lichvá sky, na poskytované potrav necht l vyd lávat.²⁷

Jsou zde vid t jemné nuance, v Ex je zakázán jakýkoli úrok, v Lv se mluví o lichvá ském úroku. V obou p ípadech se v–ak mluví o mém lidu i bratru, tedy o fidech.

1.5.2. Zákaz úrok fiid m, ale mofnost dávat úrok ostatním

Svému bratru nebude–p j ovat na úrok, na fládný úrok ani za st íbro, ani za pokrm ani za cokoli, co se p j uje na úrok. Cizinci m fle–p j ovat na úrok, ale svému bratru na úrok p j ovat nesmí–, aby ti Hospodin, tv j B h, pofehnal ve v–em, k emu p ilofí–svou ruku na zemi, kterou jde–obsadit.²⁸

Zde je viditeln rozd lené chování ohledn úrok mezi fiidy navzájem a mezi fiidy a ostatními lidmi. V prvním p ípad je úrok bezpodmíne n zakázán, ve druhém je umofln n.

1.5.3. Lichva je nemorální

(Kdo) nep j uje na lichvá ský úrok, nedá se podplatit proti nevinnému. Ten, kdo takto jedná, nikdy se nezhroutí.²⁹

Lichva se neslu uje s morálním jednáním lov ka, ni í jeho integritu. Pokud si chce lov k integritu zachovat, musí se lichvy vyvarovat.

1.5.4. Majetek, zhodnocovaný úroky, není stabilní

Kdo rozmnohuje sv j statek lichvou a úrokem, shromafn uje jej pro toho, kdo se smilovává nad nuznými.³⁰

²⁶ Ex 22, 24

²⁷ Lv 25, 35 ó 37

²⁸ Dt 23, 20 ó 21

²⁹ fi 15, 5

³⁰ P 28, 8

Majetek, který se zhodnocuje úrokem, zůstává vlastníkem. Buď se nevrátí pánovi, pokud nájemce není schopen dostát svým závazkům, nebo jej dostane někdo jiný, který spíše dává, než bere. Je zde vidět opatření odkazující k ucelení majetku, tj. jeho sdílení.

1.5.5. Peníze a hojnost vyvolávají závislost

Kdo miluje peníze, peněz se nenasytí, kdo miluje hojnost, nemá nikdy dosti. Také to je poměrně pravda.³¹

Pokud se podaří v lovu vyvolat lásku k penězům, nikdy jich nebude mít dostatek a bude po nich neustále bafit. Ten, kdo mu je bude poskytovat, bude neustále fládaný, získá nad ním moc a bude ho ovládat.

K obveselení se strojí pokrm a radost flivotu dává víno; peníze vyvolávají vechno.³²

Peníze jsou univerzální cesta k obveselení a radovánkám. Kdo nachází zalíbení v těchto požitcích, snadno se nechává strhnout k lásce k penězům. Cesta k ovládnutí druhých tak vede skrze požitky a peníze.

1.6. Peníze v Novém zákoně

1.6.1. Peníze vlastní jejich vydavatel

Povzrhněte tedy, co myslíte: Je dovoleno dávat daň císaři, nebo ne? Ale Ježíš poznal jejich zlý úmysl a řekl: Šco mne pokoušíte, pokrytci? Ukažte mi peněz daně! Podali mu denár. On jim řekl: Ší je tento obraz a nápis? Odpovědli: ŠCísař v. Tu jim řekl: ŠOdevzdejte tedy, co je císařovo, císaři, a co je Boží, Bohu.³³

Jsou různé peníze. Kristus chce ukázat peněz daně, tedy takový, který je určen k placení daní. Kromě toho mohou být i jiné peníze pro jiné účely. Peníze patří tomu, kdo je vydal, a tomu, kdo je na nich uveden. Peníze zůstávají vlastnictvím vydavatele, jejich držitel s nimi pouze disponuje, protože podle Krista je má odevzdat jejich vlastníku. Peníze tedy nejsou určeny lidem k vlastnímu, ale pouze k používání. Nepochopení tohoto faktu je zdrojem mnohých tragédií.

1.6.2. Peníze nejsou určeny k drfění

V podobě o hříšných rozmlouvá t eř sluflebník se svým pánem:

³¹ Kaz 5, 9

³² Kaz 10, 19

³³ Mt 22, 17 a 21

Přistoupil i ten, který přijal jednu hřivnu a řekl: Špane, poznal jsem tě, ale jsi tvrdý člověk, sklízíš, kde jsi nesel, a sbíráš, kde jsi nerozsypal. Bál jsem se, a proto jsem šel a ukryl tvou hřivnu v zemi. Hle, zde máš, co ti patří. Jeho pán mu odpověděl: Šluflibník upatný a líný, v dluhu jsi, ale fňu, kde jsem nezasel, a sbírám, kde jsem nerozsypal. Ml jsi tedy dát mé peníze penělníkům, abych přišel a to, co mi patří, si vybral s úrokem. Vezmte mu tu hřivnu a dejte tomu, který má deset hřiven! Nebo každému, kdo má, bude dáno a přidáno; kdo nemá, tomu bude odato i to, co má. A toho neuffite něho sluflebníka uvrhněte ven do temnot; tam bude pláská skřepní zub.³⁴

Stejně jako nejsou peníze určeny lidem k vlastní, stejně tak nejsou ani určeny k drfění. Pokud je někdo drfí, je neuffite ný sluflebník a má to pro něj velmi neblahé následky. V této souvislosti je zajímavé si povímnout, ale peníze nedrfí ani jejich vlastní, ó ten je dáva do obhu. Bylo by zajímavé se podívat detailně na korelaci těchto pravidel s pravidly dnešního monetárního a bankovního systému, ale to přesahuje rámec této práce.

1.6.3. Peníze nemají hodnotu, ta je odvozena od jejich drfitele

Sedl si naproti chrámové pokladnici a díval se, jak do ní lidé vhazují peníze. A mnozí bohatí dávali mnoho. Přišla také jedna chudá vdova a vhodila dvě drobné mince, dohromady tyrák. Zavolal své učedníky a řekl jim: Šamen, pravím vám, tato chudá vdova dala víc než všichni ostatní, kteří dávali do pokladnice. Všichni totiž dali ze svého nadbytku, ona však ze svého nedostatku: dala, co měla, všechno, z čeho měla být živa.³⁵

Hodnota peněz je dána fivotní situací a postavením jejich drfitele. Samy o sobě nemají peníze žádnou hodnotu. Pro vlastníka peněz ó jejich vydavatele ó to znamená, ale hodnota jimi vydaných peněz je odvozena od lidí, kteří je drfí a pouffívají. Nejde jim tedy o jejich peníze (těch si mohou vyrobit, kolik chtějí), ale o ty lidi. Dostáváme se tedy k výše uvedenému starozákonnímu pohledu, kdy peníze mohou slouffit jako efektivní nástroj moci nad ostatními lidmi.

1.6.4. Láska k penězům je kořenem zla

Kdo chce být bohatý, upadá do osidel pokušení a do mnoha nerozumných a škodlivých tufleb, které strhují lidi do zkázy a záhuby. Kořenem všeho toho zla je láska k penězům. Z touhy po nich se lidé zbloudili z cesty víry a zpsobili si mnoho trápení.³⁶

Peníze jsou univerzální prostředek k uspokojování různých tufleb a potřeb člověka, bez ohledu na to, zda tyto tufby i potřeby člověka prospívají i nikoli. Tato univerzalita pak může zastínit jejich skutečný účel a může tak přispět k vyvolání lásky

³⁴ Mt 25, 24 ó 30

³⁵ Mk 12, 41 ó 44

³⁶ 1 Tm 6, 9 ó 10

k nim, a posléze k závislosti na nich. Zde pak snadno zakorení zlo, které pak získává nad člověkem moc, člověk se stane ovladatelným.

2. Patristická východiska

Otcové Církve se zabývali sociální otázkou velmi dkladn . Bylo to zp sobeno p edev-ím tím, fle jako biskupové sdíleli se svými v ícími radosti i starosti kařdodenního řivota a jejich starost nemohla nezahrnout tyto záleřfitosti, které byly v jejich dob vnímány velmi pal iv . P edev-ím vlastnictví p dy jako hlavní formy kapitálu té doby v rukou n kolika málo lidí bylo základem a východiskem jejich u ení. Hlavním jeho formou pak byly p edev-ím homilie, odkazující se na Písmo. Krom praktické stránky v ci se v-ak otcové zabývali také filosofií vlastnictví, p edev-ím pak v kontextu tehdej-řho ímského práva.

2.1. Koncept absolutního a individuálního vlastnictví

Podle tohoto konceptu ímského práva vlastnit znamená mít neomezené právo kontroly nad fyzickou v cí. Kařdý, kdo n co vlastnil, nebyl nucen prokazovat, jak k tomuto vlastnictví p i-el, do té doby, dokud n kdo jiný neprokázal právo na tu samou v c. A ti, povafřování za vlastníka n jaké v ci, mohli si s touto v cí d lat cokoli, co cht li. Vlastnictví bylo povafřováno za absolutní jak kvalitativn ó ve smyslu mofnosti jakkoli s majetkem nakládat, tak i kvantitativn ó schopní a chyt í jedinci mohli vzná-et nárok na tolik majetku, na kolik jim to dovořovala jejich kapacita a schopnosti.³⁷

2.2. Klement Alexandrijský

Klement zkoumal problematiku vztahu mezi majetkem, sociálním řádem a spásou. Svou kritiku zam oval na relativní bohatství, nicmén se jasn distancoval od t ch, kte í úto ili na bohatství jako takové. Zpochyb oval koncept absolutního vlastnictví v ímském právu. Poukazoval na to, fle vlastnictví majetku by nem lo znamenat právo d lat si s ním, cokoli si vlastník p eje, ale d lat s ním to, co si p eje B h. Odkazuje se na biblickou p edstavu majetku.

2.2.1. Sob sta nost jako ú el majetku

Klement rozli-uje řuffíváníř a řdrřeníř. Majetek je k uffívání, nikoli k drření nebo udrření. Drření není cílem majetku, ale prost edkem: řmajetek je pro sob sta nost, kterou m fle kdokoli získat pár v cmiř.

³⁷ AVILA, Ch. *Ownership: Early Christian Teaching*, New York, 1983, s. 38

Použití slovo *autarkeia* od *autarkein* znamená šbýt dostate ný sám o sob ě, a zahrnuje i spokojenost a nezávislost, sebeur ení ó udrfení nezávislosti na ostatních, v etn morální sebejistoty, a tak umofl ující svobodu pro sluffbu ostatním.

Autarkeia je cílem a vlastnictví í drfení majetku je prost edkem k tomuto cíli.³⁸

2.2.2. Koinonia jako ú el majetku

Dal-í ú el majetku podle Klementa stojí na faktu lidské solidarity. B h nás vede po cest k p átelství a spole enství, ke *koinonia*. *Koinonia* je odvozena od *koinonein*, což znamená ú astnit se, sdílet, ukazuje na niternou vazbu a implikuje vzájemný vztah dávání a dostávání. A to nejen navzájem mezi lidmi, ale i mezi Bohem a lov kem.

Ú elem majetku tedy není jen dosafení sob sta nosti, ale také, a to ve stejné mí e, podpora *koinonia* ó rovnocenného p átelství, které ru-í rozdfly mezi pár bohatými, válejšími se v luxusu, a tolika pracujícími v chudob .³⁹

2.2.3. Omezení v uffvání bohatství

Klement se také dotýká otázky -etrnosti, kterou vidí ve spokojenosti s tím, co je adekvátní pro výffivu každého. Úto í proti hromad ní neproduktivního majetku a zboffí, zvyku, který byl jednou z p í in, a sou asn í výsledkem, ekonomické stagnace. Ukazuje, ff jsou p írozené prahy a limity pro snahu a uffvání majetku, které nedávají a nemohou dávat smysl.⁴⁰

Zvlá-t my-lenka neproduktivního majetku jako sou asn p í ina a následek ekonomické stagnace stojí v dne-ní dob za dal-í hlub-í promý-lení.

2.2.4. V-echo bohatství je dar v-em

Pouffvání materiálních v cí je nutné. Byly nám dány Bohem, jsou Boffími dary, pocházejí od Boha Dárce. Klement argumentuje jak proti t m, kte í u í ostatní, ff materiální v ci jsou zlem samy o sob , tak sou asn í proti koncepci absolutního vlastnictví. Poukazuje na to, ff upírání pot ebného majetku lidem u nich vede ke snaze získat ho jakýmkoli zp sobem odkudkoli, a sou asn k zanedbávání vy-ích v cí. Navíc, bez n eho konkrétního, materiálního, bychom jiff nemohli hovo ít o *koinonia* ó sdílení. Jediným skute ným Absolutním Vlastníkem v-ech v cí je B h Dárce. On

³⁸ Tamtéff, s. 36

³⁹ Tamtéff, s. 40

⁴⁰ Tamtéff, s. 42

schvaluje a sankcionuje jejich uflívání a píkazuje, aby byly sdíleny. Skute ná p írozenost majetku a v-ech materiálních v cí je sluffba pot ebám v-ech.⁴¹

2.3. Sv. Basil Veliký

Sv. Basil Veliký byl nejvíce sensitivní k sociální nespravedlnosti své doby. Nevid í, fle by hrstka bohatých a v t-ina opu-t ných spolu mohla – astn flít jedna vedle druhých. Stav jedn ch zp soboval stav druhých. Nemohl akceptovat, fle tento stav by byl Bohem cht ný. Odmítal absolutní a individualistický koncept vlastnictví. P estofle nazýval bohaté lupi i a zlod ji, snaffil se jim argumentovat a ukázat jim, fle jejich bohatství je nabyté neprávem a ukradené, s úmyslem p esv d it je, aby situaci napravili redistribucí. Nejen fle odvážfn poukazoval na to, fle p evaflující praktiky jsou moráln –patné, ale sou asn navrhoval alternativy. Jako etickou p edstavu vlastnictví navrhl spravedlnost. U il novou filosofii vlastnictví, postavenou na p edstav Boha Otce, Dárce a Poskytovatele pro v-echny, s tím, fle pár bohatých musí p estat krást zdroje potravy, které B h ur il k uflívání v-em.⁴²

2.3.1. Bohatí jsou zlod ji

Basil rozli-uje *ta koina* ó společné v ci ó a *ta idia* ó soukromé v ci jednotlivce. Rozli-uje v ci, které jsou od p írozenosti ve ejné i společné, a ty, které jsou soukromé z d vodu jejich p vodu jako výsledku lidské práce a námahy.⁴³

Basil kritizuje ty, kte í d lají soukromé v ci z t ch, které by m ly být ve ejné nebo společné. Moráln by tedy nikdo nem l vlastnit v ci, které tady prost jsou ó obrovské plochy p dy, p írodní zdroje. Prohla-uje, fle v ci stvo ené jako *koina* nemohou být považovány za *idia*, s výjimkou pot eby dosaflení *autarkeia*. A i v p ípad , kdy *koina* byla p ivlastn na, aby se mohla stát produktivní, jejich charakter jako *koina* by m l být zachován ó prost ednictvím šv rné distribuceō (faithful distribution) produkt .⁴⁴

Basil íká, fle odmítnutí spolupráce na distribuci bohatství je loupefl. Soukromé p ivlastn ní si *koina*, jako je p da, je loupefl. Pokra ující vlastn ní p dy je krádefl. Také hromad ní dal-ích v cí, které vlastník nepot ebuje, ale ostatní ano, je také formou krádefle. Z Basilova pohledu bohatí a chudí sdílejí jednu společnou p írodu a její

⁴¹ Tamtéfl, s. 44 ó 45

⁴² Tamtéfl, s. 58

⁴³ Tamtéfl, s. 53

⁴⁴ Tamtéfl, s. 54

–t drost je zdrojem takového bohatství t ch nemnoha bohatých. Proto tak velký díl tohoto bohatství je vlastn no společ ností k pot eb chudých.⁴⁵

2.3.2. Nespravedlnost lichvy

Basil p edstavuje obraz bohatého lov ka, který podlézá a láká svou ob , afl jí nakonec zaváfe smlouvou. Lichvá vyuffívá její chudoby, aby jí p inutil zavázat se platit úrok, jehofl podmínky nejsou zve ejn ny, ale který je tak velký, fe je nemofno ho zaplatit. Dluflník se tak upisuje dobrovoln k doflivotnímu otroctví. Taková lichva je nespravedlivá a nemorální.⁴⁶

2.3.3. Nespravedlnost luxusu uprost ed chudoby

Basil zd raz uje nutnost redistribuce bohatství mezi chudé. Zvlá–t zpochyb uje moralitu flivota v luxusu mezi chudými, a to i v p ípad legitimního vlastníka bohatství. Luxus na stran nemnohých frustruje ú el majetku a bohatství, kdyfl mnozí druzí jsou pot ební. Vlastníci materiálních v cí jsou sociální bytosti ó jak je stvo il B h ó a musí se chovat bratrsky a sociáln a odolat p evládajícímu mín ní, fe jejich bohatství je pouze pro n a nakládají s ním, jak cht jí.⁴⁷

2.4. Sv. Ambrofl Milánský

Dominantní v Ambroflvov etice vlastnictví je *šteistický element*. Vfldy za íná z pohledu osobního Boha, který má svrchovanou nadvládu nad v–emi v cmi a který roz–i uje otcovskou proz etelnost na v–echny muflle a fleny. Proto právo na vlastnictví vyr stá ne z práva dflungle, z p eflití nejsiln j–ího, ale z Boflí absolutní nadvlády a v le. Omezení vlastnického práva je ur eno Boflím zám rem. Vlastnické právo nem fe být absolutní ó nem fe být stejné jako Boflí absolutní právo, protofe jinak by zahrnovalo idolatrii.

Dal–ím d leflitým p edpokladem Ambroflvovy filosofie vlastnictví je společ ná p irozenost v–ech lidí a sociální charakter lidské p irozenosti. Zem byla stvo ena jako společ ná v–em. Nejzákladn j–í d vod k majetku je pot eba. V–echny ostatní d vody jsou tomuto pod azeny, je jím dáno omezení práva na vlastnictví. Jedin platný, legitimní, etický pohled na majetek je takový, který posuzuje jeho ú el. Proto,

⁴⁵ Tamtéfl, s. 55 ó 56

⁴⁶ Tamtéfl, s. 56

⁴⁷ Tamtéfl, s. 57

z Ambrofova pohledu, pro bohaté sdílení jejich bohatství znamená akt restituce, protože nashromáždili tolik (bez ohledu na to jak), že zbavili chudé jejich nezadatelného práva. Rozdíl mezi bohatými a chudými p evafluující v Ambrofov době byl pro něho nesmyslný a odporující Boží vůli. Byl to výsledek vykořisťování lidského uspořádání, něco, co se musí změnit.⁴⁸

2.4.1. Pírozená rovnost v-ech v l n i hrob

Ambrofi podtrhuje naši pírozenou chudobu pí narození a smrti. Hledá, co odpovídá naší pírozenosti. Tědrost pírody je v podstatě společná ópda, světlo, vzduch a všechny pírodní zdroje. Pípisovat si exklusivní právo k tomu v čem je špatné a špatné. Je to pírodní zákon, že musíme usilovat pouze o tolik, kolik je potřeba k životu.⁴⁹

Akumulace majetku nemá konec. Objektivně musí růst, nebo přestat existovat.⁵⁰

2.4.2. N kolik bohatých způsobuje vzdychání mnohých v bíd

Utrácení bohatých za luxus odsuzuje Ambrofi jako nemorální. Jejich lpění na bohatství přisobí chudobu ostatních. Existuje limit pro oprávněné držení v podstatě potřebných věcí. Pokud legitimní vlastnické právo v podstatě znamená právo na švyloučení ostatních (římské právo), pak neexistuje limit pro bohatství, o kterém člověk může a bude usilovat a akumulovat.⁵¹

2.4.3. Bohatí mají povinnost restituce

Zem patří všem, ne pouze bohatým. Redistribuce bohatství je jednoduše akt restituce. Bohatými se v době Ambrofov rozuměli vlastníci předy. Individuálním vlastníkem říká: pokud je vlastnictví to, o usiluješ, pak buš *skutečným* vlastníkem, *skutečným pánem*, ne pouze poručníkem i sluhou majetku. V jejich vztahu k majetku jsou vlastníci drženi bohatstvím, místo aby ho drželi. Majetek je iní bezmocnými, nemají sílu se s ním rozloučit. Výzva pro skutečné vlastníky, skutečné pány, je mít sílu dávat a usnadňovat sdílení bohatství.⁵²

⁴⁸ Tamtéž, s. 78 ó 80

⁴⁹ Tamtéž, s. 63 ó 64

⁵⁰ Tamtéž, s. 62

⁵¹ Tamtéž, s. 65 ó 66

⁵² Tamtéž, s. 68 ó 69

2.5. Sv. Jan Zlatoústý

U Jana Zlatoústého p evafluje šteistický faktor. P evládající sociální řád nerozeznává Boha jako Stvo itele a Absolutního Vlastníka v–ech v cí, takže se vrací k základ m a zd raz uje, že v–echno bohatství pat í v podstat Bohu. Dále zd raz uje mezilidskou solidaritu a stejný cíl nás v–ech. Obnovuje fenomén vlastnictví v prostoru mezilidských vztah . Nahlííel podstatu vlastnictví jako dynamiku sdílení sv tového bohatství tak, aby byly napln ny pofadavky d stojného řivota pro v–echny. D dictví pak tuto dynamiku fixuje do statického řádu. Opakovan se vrací ke spole nému charakteru p írodních zdroj .⁵³

2.5.1. Nesdílení vlastních zdroj je loupeř

Zlatoústý zde dodává, že nezáleží na tom, jak bohatý p íel k drlení majetku, zda jej zd dil nebo n jak jinak. Podstatou zde je Boflí vlastnictví, my v–ichni jsme pouze spolusluřebníci. Ú el vlastnictví je mofnost je sdílet s pot ebnými.⁵⁴

2.5.2. Smysl řméhoř a ř cizíhoř

ím více se no il do vnit ního smyslu vlastnictví, tím více byl p esv d en, že tyto slova nemají reálný obsah. M la by být zapomenuta. Uřlívání materiálních v cí je spole né pro v–echny, protože v podstat pat í Bohu. Rozli–oval mezi *anankaiotera* ó v cí pot ebné k řivotu (vzduch, voda, ohe , slunce a podobn), a *chremata* ó peníze, jm ní. P du adil do první kategorie. V–ichni, kdo vlastní peníze a jm ní, je musí sdílet s t mi, kdo mají nedostatek v cí pot ebných k řivotu.⁵⁵

2.5.3. Ovládat a nebýt ovládán vlastnictvím

Zlatoústý zd raz oval dobrotu celého stvo ení, tedy i bohatství a materiálních v cí. Bohatí nejsou –patní, a chudí nejsou dob í. Není to bohatství, co je zlé, ale jeho nelegitimní uřlívání. Peníze se nazývají *chremata* (Etymologický ko en eckého slova znamená uřlívát), takže je máme pouřlívát, a ne aby ony pouřlívaly nás. Pro povařujete mistra za otroka? Pro obracíte řád?⁵⁶

⁵³ Tamtéř, s. 102 ó 104

⁵⁴ Tamtéř, s. 84 ó 85

⁵⁵ Tamtéř, s. 86 ó 87

⁵⁶ Tamtéř, s. 87 ó 88

2.5.4. Obrovská d dictví nemnohých jsou nespravedlivá

Zlatoústý také zpochyb oval praxi hromad ní bohatství a jeho p edávání d tem. Hromad ní majetku v zájmu budoucí bezpe nosti a zanedbání sou asných pořadavk sociální spravedlnosti je v p íkrém protikladu k ví e v Proz etelnost. Místo toho, aby pracovali pro budoucí dobro jejich d tí, bohatí, kte í hromadí majetek za tímto ú elem, vlastn okrádají své d ti o motivaci k práci a zanechávají je v p íli-né d v e k bohatství, kdy se nebudou ohlířet kolem, aby m ly smysl pro poznání -patnosti jejich cesty v hojnosti svého bohatství. D lefité je p edat d tem ctnosti, jak ve smyslu schopnosti, tak i moráln dobrých zvyk .

Povařuje za nespravedlivé, kdy potomstvo bohaté rodiny si m fle uřívát je-t v t-řho bohatství v relativní zahálce, plýtvající asem prázd ným řivan ním, a kdy jiné opu-t né rodiny by se m ly utáp t v je-t hlub-í bíd , p es v-echnu up ímnou snahu chudobu p ekonat. Ne v-ichni chudí jsou chudí, protofle odmítají pracovat.⁵⁷

2.5.5. Bohatí jsou odpov dní za v-echny

D íve i pozd ji se v-ichni pod líme o v ci, které pouříváme. Každý majetek, který máme, z stává Bořím darem, a každý bude muset vydat po et z toho, co dostal. Bohatým bylo dáno, aby mohli být -t d í v almuřn a spravedliv rozd lovali. Každý vlastník bude nejen zodpov dný za to, jak s majetkem nakládal, ale jak ho také získal ó mořným vyuříváním jiných. Nahromad né bohatství v rukou jedn ch je pro n v první ad p íleřitostí napravit nespravedlnost, umoř ující jeho nahromad ní.⁵⁸

2.5.6. Rozptyl vlastnictví je p í ina plýtvání, a tím i chudoby

Zlatoústý poukazuje na efektivitu společ ného řivota v -ir-í rodin , poukazuje také na společ ný řivot mnich v klá-terech. Odvolává se na společ ný řivot prvních k es an , ukazuje na mořnost společ ného vlastnictví v Konstantinopoli, které by odstranilo chudobu a hlad. Rozptyl vede k plýtvání, spojení pak k úspornosti.⁵⁹

2.6. Sv. Augustin

Augustin neustále zd raz oval, fle stvo ené v ci mají být pouze pouřívány, nikoli idolatrizovány, jsou pouze prost edkem na cest dokonalému a absolutnímu Bohu.

⁵⁷ Tamtéř, s. 89 ó 91

⁵⁸ Tamtéř, s. 92 ó 93

⁵⁹ Tamtéř, s. 101

Na tomto základě by mělo být postaveno vlastnické právo. Odmítal tedy stávající stav absolutního vlastnického práva jako nevhodný pro lidské soužití. Nezastával absolutistické pozice v materiálním věcem a majetku jako takovému. Přestože odsuzoval osobní majetek jako takový, neodsuzoval však vlastníky, kteří své vlastnictví majetku vnímali jako jejich přínosnost obnovit pro ostatní to, co pro ně zamýšlel Svrchovaný Vlastník v první řadě.⁶⁰

2.6.1. Rozlišení užívání a používání

Cílem lidského života je pouze Bůh. Někdo ho hledá a stí, které může nalézt pouze v Bohu, kompletním Bytím bez hranic. Je potřeba rozlišovat *frui* – užívat a *uti* – používat. Pouze Bohu si můžeme plně užívat, v celém smyslu slova. Stvořené věci v cíli bohatství a vše ostatní mohou být pouze používány za účelem naší cesty k Bohu. Užívání si je povoleno pouze v případě absolutní hodnoty, tj. té, kterou si užíváme, milujeme ji, pro ni samou. A to je pouze Bůh. Jiné věci nás nejsou schopny naplnit. Odtud pak velké Augustinovo morální pravidlo: *šSolo Deo fruendum*.⁶¹

2.6.2. Definice majetku *ó pecunia*

Všechny věci, které vlastníme právem, a u kterých jsme považováni za ty, kdo je mohou prodat nebo dát jako otrok, ložnice, kus dřeva, strom, stádo ovcí a všechno podobného druhu. Výraz *pecunia* se často používá pouze v užším smyslu pro peníze.⁶²

2.6.3. Právo by mělo být řízeno etikou

Augustin rozlišuje u vlastnictví dvě hlediska: hledisko morální i etické, a hledisko právní. Je potřeba, aby lidské právní hledisko bylo spravedlivé, z čehož plyne požadavek, aby právo bylo přímě řízeno etikou. Pravý smysl vlastnictví je pak uvedení majetku do správného používání. Právo vlastnictví pak neznamena právo zneužívání, pouze právo správného použití.⁶³

2.6.4. Nadbytek je majetkem ostatních

Nadbytek věcí pro jednoho jsou potřebné věci pro druhého. Pokud někdo drží nadbytek věcí, drží majetek někoho jiného. Všichni společně sdílíme dary přirody

⁶⁰ Tamtéž, s. 121 a 123

⁶¹ Tamtéž, s. 108 a 109

⁶² Tamtéž, s. 109 a 110

⁶³ Tamtéž, s. 111 a 112

oblohu, vzduch, světlo, celý vesmír. Míra pro držení majetku je soběstačnost. Vlastníci chudých jsou bezpečnější než sklady.⁶⁴

2.6.5. Nemysli si, že dáváš – ze svého

Věchno jsme dostali od Boha Stvořitele. Lidští vlastníci musí napodobovat Svrchovaného Vlastníka v tomto postupu dávání: tak jako Bůh demonstruje absolutní nadvládu dáváním světa jako dar, tak i podřízený lidský vlastník musí poznat, že podstatná funkce práva na vlastnictví leží v dávání potěbením – v první řadě sobě samému a pak ostatním. Lidský vlastník tak participuje na Božím vlastnictví, takže ti, kdo něco nabízejí chudým, by si neměli myslet, že tak činí z toho, co je jejich.

Skutečný a originální vlastník je pouze ten, kdo majetek správně používá. Jestliže někdo uplatňuje právní nárok na vlastnictví bez spravedlnosti, není nic víc než zloděj. Zlato a stříbro tedy náleží tomu, kdo ví, jak je používat.⁶⁵

2.6.6. Osobní vlastnictví je ztráta

Fenomén majetku musí být zasazen do kontextu lidské solidarity. Během chudoby je nedostatek, během bohatství je přebytek. Chudý i bohatý je na cestě k Bohu, každý podle svého souputníku, pokud si uleví od břemena. Šťastě na sebe břemena jedni druhých, tak naplníte zákon Kristův.⁶⁶

Latinské slovo *private*, které označuje osobní vlastnictví, implikuje více ztrátu, než zisk. Privace je pro věchný změně.⁶⁷

2.6.7. V otázce dání – dáváj raději Bohu než těm

Bohatí, kteří omezeně participují na Božím vlastnictví, by měli zvážit, zda není bezpečnější světovat své věci spíše Stvořiteli, než svému bohatství. Tady není omluva pro bohaté, aby se nedělali.⁶⁸

2.6.8. Osobní majetek plodí utrpení

Instituce osobního majetku byla legalizována římským právem a společensky akceptována jako legitimní postoup k používání pozemských věcí. Augustin ale odmítá

⁶⁴ Tamtéž, s. 113 a 115

⁶⁵ Tamtéž, s. 116

⁶⁶ Ga 6, 2

⁶⁷ AVILA, Ch. *Ownership: Early Christian Teaching.*, s. 116 a 118

⁶⁸ Tamtéž, s. 119

tuto instituci jako nevládní a nebezpečnou. Osobní vlastnictví je hlavním nepřítelem míru. Války a neshody, nespravedlnosti a vraždy, jsou způsobeny osobním majetkem.

Ptá se: „Bojujeme o věci, které máme společné?“

Osobní majetek místo toho, aby společnost posiloval, tak ji ničí. Inklinuje k tomu, flešiví mezilidské vztahy obtížněji, a propaguje individualismus, který trvá na udržení přebytečného bohatství pro sebe sama.⁶⁹

⁶⁹ Tamtéž, s. 120 a 121

3. Dobový kontext encykliky *Rerum Novarum*

Encyklika *Rerum Novarum* se považuje za záležitý vývoje katolické sociální nauky. Papeřský užitelský úad se v ní poprvé výslovně a podrobně zabývá dělnickou otázkou, v té době vysoce aktuální. V procesu vývoje katolické sociální nauky na sebe působí i initelé: budování vdecké sociálně-etické teorie, zkušenosti organizované církevní základny (spolky, svazy, hnutí) a církevní Magisterium.⁷⁰ V rámci dobového kontextu vzniku encykliky je dlefité zmínit následující skutečnosti: ideje osvícenství, zednáství a jejich proticírkevní boj, situace v církvi v prěbu 19. století (liberální a ultramontánní tendence), hospodářská a demografická situace, sociální romantismus a novoscholastika.

3.1. Osvícenství, zednáství a boj proti Církvi

Osvícenství se staví proti tradičnímu integrálnímu systému. Bojí tento systém jako celek i jeho jednotlivé dílčí oblasti a snaží se vytvořit nové paradigma. V podstatě se jedná o racionalisticko-empiricko-subjektivistickou redukci pohledu na stvoření. Proces lze dělit do tří fází: destrukce představy, analýza oblasti smrem k dále neredukovatelným prvkům a zákonům, a nová konstrukce, splující osvícensko-vdecké nároky. Výsledkem je popření existence objektivní pravdy, která by mohla existovat mimo dosah uvedeného postupu, a následný relativismus jakýchkoli hodnot. V dledku pak dochází k mechanizaci a instrumentalizaci lovka, který se jako izolovaný jedinec stává základním prvkem sociálního systému, sekulárního státu a hospodářského systému.⁷¹

Osvícenská ideologie je v přímém rozporu s křesťanstvím, což samozřejmě znamenalo nevyhnutelný střet zednářských organizací, prosazujících novou ideologii, s Církvi. Boj byl veden jak na otevřené frontě (sekularizace společnosti), tak i skryt formou infiltrace do církevních struktur.

3.2. Liberalismus a ultramontanismus

Vlivem Francouzské revoluce se ideje osvícenství rozšířily do evropského v domí ve všech oblastech řivota ó politice, v dělná světovém názoru. Klérus i laici si nevyhnutelně kladli otázku, jak se má Církev zásadně stavět v i moderně. Uvnitř Církve došlo

⁷⁰ ANZENBACHER, A. *Křesťanská sociální etika. Úvod a principy*, Brno, 2004, s. 123

⁷¹ Tamtéž, s. 48 ó 52

k polarizaci, vznikly dvě tendence, které spolu prudce bojovaly o liberální a ultramontánní.

Liberalismus se stavěl za opatrné přijetí moderny, diskusi s osvícenstvím, novými filozofiemi a politickým liberalismem. Pochovával decentrální uspořádání Církve (galikánské a josefínské motivy) a vnitrocírkevní pluralitu, ovšem bez zpochybnění papežského primátu. Existoval zde zájem o ekumenický dialog, církevní stát se nezdál nezbytně nutný.

Ultramontanismus se stavěl za antimodernistickou linii, za přesnou centralizaci a sjednocení Církve a za obnovu na základě sil vlastní, autentické církevní tradice. Teologie se stavěla na novoscholastice jako jednotném filozoficko-teologickém systému, proti omylům a kontroverzím moderny. Bojoval proti státním církvím, přičemž chápal církevní stát jako nezbytný předpoklad nezávislosti papeže. Politický liberalismus byl odmítán.⁷²

Ultramontanismus nakonec v Církvi převládl a umožnil velký rozvoj její vitality a duchovního života. Katolická identita byla uchována, nedošlo k jejímu rozpuštění ve vodách osvícenství, relativismu a synkretismu. Pro celou katolickou sociální nauku měl tento vývoj zcela zásadní význam. V encyklice Rerum Novarum mohly být položeny její základní stavební kameny, které umožnily její autentičnost, svěbytnost a aktuálnost i během dalších 120 let, přes všechny obrovské společenské změny a přes nástup liberální tendence v Církvi ve druhé polovině 20. století.

3.3. Hospodářská a demografická situace

Během 19. století došlo k silnému růstu obyvatelstva, především ve venkovských nižších vrstvách. Pod vlivem francouzské revoluce došlo k osvobození rolníků, což sice umožnilo růst zemědělské produkce a produktivity tak, aby mohlo být ufliveno rostoucí obyvatelstvo, na druhé straně však odstranění podpory a ochrany ze strany panstva, poplatky, daně a kolísání cen způsobily vznik venkovského proletariátu, stuhajícího se do msta a hledajícího práci.

Provozování živností bylo osvobozeno od cechů a liberalizováno. To sice na jedné straně umožnilo ekonomický pokrok a industrializaci, na druhé straně to však způsobilo rozsáhlé zbídačení dělníků.

⁷² Tamtéž, s. 125 a 127

Tento vývoj vedl v první polovině 19. století k pauperismu a masové chudobě. Sociální otázka 19. a počátkem 20. století byla především otázkou lidskou. Lidská práce byla chápána jen jako zboží.⁷³

3.4. Sociální romantismus

Byl ovlivněn především britským konzervativcem Edmundem Burkem (1729-1797), který kritizoval francouzskou revoluci, desolidarizaci a atomizaci společnosti, jakož i sledky hospodářského (osvobození rolníků, svoboda řívností) a politického (právo na svobodu a občanská práva) liberalismu. Obhajoval organické formování společnosti, která se vytváří z relativně samostatných sociálních útvarů, poskytujících možnosti sociální integrace pro všechny. Řešení situace mělo nastat obnovením stavovské společnosti.⁷⁴

3.5. Novoscholastika

Novoscholastika sehrála klíčovou úlohu, neboť poskytla kompaktní filosoficko-teologický systém jako alternativu k filosofii osvícenství, německému idealismu, marxismu a pozitivismu. Obnovila klasické přirozené právo jako argumentační bázi proti liberalismu a socialismu. Novoscholastika byla pro katolické sociální učení plodnější, než sociální romantismus, přestože dnes se její postavení uvnitř katolické teologie hodnotí spíše negativně. Apel na klasické přirozené právo přináší tři důležité body: podstatu člověka, ukazující na sociální dimenzi, člověka jako osobu s důstojností, kterou nelze redukovat na animalitu či subjektivitu, a pojem společného blaha Tomáše Akvinského, které je výsledkem solidární spolupráce.⁷⁵

3.6. Vývoj před vydáním encykliky Rerum Novarum

V 70. a 80. letech 19. století došlo v katolickém sociálním myšlení k polarizaci. Sociálně-romantický konzervativní směr usiloval na základě ideje stavovského řádu o totéž cestu mezi kapitalismem a socialismem.

Druhým směrem, zvláště v Německu, byl sociálně-realistický směr, jehož cílem bylo sociálně-politické zmírnění kapitalismu. Zastával sociální reformu na před moderního

⁷³ Tamtéž, s. 128 a 129

⁷⁴ Tamtéž, s. 132

⁷⁵ Tamtéž, s. 133 a 134

ekonomického a politického systému a potom spoléhal na štátnu sociálnu politiku. Dnes bychom to nazývali sociálnou tržnicou hospodárstvom.⁷⁶

⁷⁶ Tamtéž, s. 134 a 136

4. Základní myšlenky encykliky Rerum Novarum

Dleřitým podkladem encykliky bylo memorandum, které vzniklo na základě širokého diskurzu na p d Katolické unie pro sociální a ekonomická studia ve Fribourgu, založené v roce 1885 biskupem z Lausanne-Genève-Fribourgu a později kardinálem Gaspardem Merillodem (1824-1892).

Encyklika je velmi moudrý text, nerozvíjí fládnou diferencovanou sociální teorii, mnoho v cí nechává otevřených, ale klade n kolik z etelných akcent . Styl její argumentace je novoscholastický. Táhne spíše k sociálně-realisticému smru, ale souasn neodsuzuje sociálně-romantický konzervativní sm r.⁷⁷

Lze říci, že papeřil zde mistrn a prorocky vystihuje skute n podstatné základní myšlenky, které jsou nosné a nad asov platné pro katolickou sociální nauku, spíše neřil by soudil tehdejší stav poznání uvnitř Církvě smrem k nov se formujícímu sekulárnímu sv tu. Poskytl tak pevný základ pro další rozpracování a aktualizaci katolické sociální nauky svými nástupci na Petrov stolci, zejména pak Piem XI., sv. Janem Pavlem II. a Benediktem XVI. Poj me se tedy podívat na jednotlivé základní myšlenky encykliky.

4.1. Propojování kapitálu a poskytování práce

Je obtížné ur ovat práva a povinnosti ve vzájemném pomru mezi zámofnými a proletá i, mezi tmi, kdo propojují kapitál, a tmi, kteří poskytují svou práci.⁷⁸ Celé zlo je-t zhoršila bezohledná lichva, která byla sice uřil jednou Církví odsouzena, ale hrabiví a ziskuchtiví lidé se jí pod r znými formami dopou-t jí stále.⁷⁹ V otázce, o které mluvíme, je v-ak nejv t-ím zlem p edstírání, že ob t řidy jsou k sob navzájem nutn v nep átelském pomru, jako by p íroda rozhodla, aby se zámofní lidé a d lníci v houřevnatém souboji vzájemn potírali. To je úpln v rozporu s rozumem i pravdou. Rozhodn pot ebuje jedna t řida druhou; kapitál nem že být bez práce, ani práce bez kapitálu.⁸⁰

Ve spole nosti existují dv t řidy. Zámofní, kteří vlastní kapitál a propojují ho do hospodá ského procesu, a ostatní, kteří do hospodá ského procesu poskytují práci. Tyto t řidy nejsou k sob v nep átelském pomru, práv naopak, pot ebují se navzájem. Je nutné taky p ipomenout, že vlastnictví kapitálu zámofnými nevyuluje jejich vlastní práci, práv naopak. Jak samotný vznik kapitálu, tak i jeho následné poskytování zp t

⁷⁷ Tamtéřil, s. 136 ó 138

⁷⁸ RN 1

⁷⁹ RN 2

⁸⁰ RN 15

do hospodářského procesu je nevyhnutelné a velmi úzce spojeno s prací, jak je pojednáno dále.

Předstírání antagonismu mezi třídami je nejvůdčí zlo v sociální otázce. Velmi prorocké, dnes po více než 120 letech vidíme nejen tímto způsobem křivdy a nespravedlnosti, ale především desítky miliónů zmařených lidských životů během tímto vyvolaných revolucí, občanských a jiných válek a genocid, někdy i celých národů. Situace je o to alarmující, že i v dnešním světě je toto předstírání antagonismu základem rétoriky v rámci politických stran, především socialistického i sociálně demokratického typu.

Ohledně různých forem lichvy je důležité zmínit systém centrálního bankovníctví. Tento systém institucí se začal mohutně rozpínat po celém světě dvacetiletí po vydání této encykliky a díky dvadecetiletým válkám se mu podařilo ovládnout téměř celý svět. Tento systém je ovládán velmi úzkou hrstkou lidí a rodin, a prostřednictvím úroku, uvalovaného na vydávanou měnu, vytváří lichvu největšího rozměru, jakou si lze jen představit. Tímto mechanismem jsou postaveni úplně všichni občané a rodiny, kteří emfí největší tíhu tohoto jha nesou ti nejchudší.

4.2. Soukromé vlastnictví a kapitál vzniká prací

Dá se snadno poznat, že vlastním důvodem, proč se ujmají práce ti, kdo vstupují do nějakého výdělečného povolání, a účelem, kterým především přehlíží, je snaha opatřit si výdělek a tento výdělek vlastnit jako soukromý majetek. Je tedy cílem domoci se opravdového a dokonalého práva. Nejen požadovat mzdu, nýbrž i uložít ji tak, jak by chtěl. Socialisté tedy tím, že chtějí jednotlivce přivést na společnou, zhoršují postavení všech lidí, protože tím, že je zbavují možnosti ukládat mzdu, olupují je o naději a možnost, že by si mohli rozmnožit rodinný majetek a zlepšit své postavení.⁸¹

Encyklika mluví o důlních, nicméně z dnešního pohledu můžeme s klidem mluvit o všech zaměstnancích, bez ohledu na to, zda se jedná o práci fyzickou i práci duševní, která v dnešní společnosti zaujímá stále větší podíl.

Kapitál vzniká prací a je právem každého pracujícího, aby svou práci byl schopen přeměňovat na kapitál. Lze mluvit o kapitalizaci práce. Jsou různé formy a metody, jak práci na kapitál přeměňovat, jejich efektivita a účinnost je rozdílná.

Také socialistické převádění jednotlivce na společnost má různé formy a metody. Kromě evidentního znárodnění se jedná i o mnohem rafinovanější

⁸¹ RN 4

a maskovanými cestami: vysoké daně práce (daně na práci je nejvyšší z daní, opatření postihující nejvíce ty nejchudší), daně z majetku, různé poplatky, úroky z půjčování peněz, tolerované a dokonce uzákoněné peněžitokazectví a mnohé další.

4.3. Rozdělení vlastnictví ke společnému užitku

Ve věku B h odevzdal k užívání zemi ve věkovému lidskému pokolení, to není popření soukromého vlastnictví. Nebo říká se sice, že B h dal zemi lidstvu jako takovému; tím se však nemyslí, že by byl B h ustanovil, aby všichni bez rozdílu společně byli jejími vlastníky; myslí se tím, že sám nikomu neurčil část k vlastní, ponecháváje snáhlivosti lidí a státním zřízením, aby provedli rozdělení majetku. Ostatně země, jakkoli rozdělena mezi jednotlivce, nepřestává sloužit společnému užitku věků. Soukromé vlastnictví je ve shodě s přirozeným řádem.⁸²

Snáhlivost lidí je primárním a nezbytným nástrojem k dělení majetku. Důsledky toho, že se státní zřízení pokoušelo rozdělovat majetek bez ohledu na snáhlivost lidí, jsme mohli mnohokrát vidět v průběhu posledních století. Ztráta motivace lidí pracovat a podporovat takové zřízení stála i za pádem reálného socialismu na konci osmdesátých let dvacátého století. Bohužel, dnešní euro-socialistické zřízení se v tomto aspektu mnoho nepoučilo, a lze se právem domnívat, že i jeho čeká podobný osud.

4.4. Podnikavost a pílnivost jsou zdroje bohatství

I když však odhlédneme od spravedlnosti, je stejně příliš jasné, jaké by odstraněním soukromého vlastnictví vznikly ve věkových vrstvách společnosti změny a zmatky a jaké by z toho vyplynulo tvrdé a odporné otroctví občanů. Otevřely by se dokonce brány k vzájemné nevěřivosti, neuvěřivosti a nesvádom. Podnikavosti a pílnivosti jednotlivců by se tím odněly všechny podstaty, a tak by nutně vysychaly samy zdroje bohatství.⁸³

Z podnikavosti a pílnivosti vyvstává bohatství nejen jednotlivců a rodin, ale tím i celé společnosti. Jakékoli kroky státního zřízení, vedené proti těmto zdrojům celkového bohatství, jsou vlastně kroky proti společnosti a obecnému blahu, a je možno je považovat za nespravedlivé. Ve svém důsledku se obracejí proti samotnému státnímu zřízení a významně přispívají k jeho destrukci. Lze konstatovat, že se v tomto případě jedná o sebe-destrukční činnost státu.

Je zajímavé pozorovat souvislost mezi snahou zotrokovat a ovládat své občany a úpadkem státního zřízení. Zdá se, že zde existuje přímá úměra. Vysoká míra otroctví občanů a jejich závislosti na státu vede k nízké míře motivace tento stát podporovat a tím k jeho rozpadu. Lidská přirozenost je nasměrována ke svobodě i v tomto aspektu.

⁸² RN 7

⁸³ RN 12

4.5. Nerovnost postavení jako motivace

V obanské společnosti není naprostá rovnost možná. Socialisté to sice zkoušejí, ale je to věchno marný zápas proti přirozenosti. Nebo uhl od přirozenosti jsou mezi lidmi veliké a etné rozdíly; nemají všichni stejné nadání ani přivlivost, ani zdraví, ani sílu. Přirozeným d sledkem nevyhnutelných rozdíl v t chto v cech je nerovnost majetku. A tento stav je dobrý a výhodný pro pot eby jednotlivci pro zájmy společnosti. Nebo k tomu, aby se opat ily r zné pot eby, vyfladuje si společnost život r zné schopnosti a r zné úkoly; a k pln ní t chto úkol pohání lidi právě nerovnost životního postavení.⁸⁴

Krom aspektu motivace, o kterém jsme již hovořili výše, se zde objevuje aspekt naprosté rovnosti lidí. Každý lov k je jedinečný, nenahraditelný, to je podstata lidské přirozenosti a důstojnosti. Jakákoli snaha o naprostou rovnost vede nejen k pop ení lidské důstojnosti, ale i k destrukci lidské společnosti. Pokud by všichni lidé měli naprosto stejné schopnosti a vlastnosti, tak by to vedlo bu k zániku společnosti z důvodu chyb jících n kterých schopností (v případě, že by tyto lidé neměli věpot ebné - byli by v tomto ohledu nedokonalí) nebo z důvodu nepot ebnosti jeden druhého (pokud by si každý vysta il sám ó dostali bychom se do situace věné samoty každého jednotlivce, který by byl sám sob bohem). Je zde velmi zajímavá paralela s obrazem Církve, kdy k Bohu nikdy nejdeme sami, ale společně s dalšími lidmi, a je pravd podobné, že pokud bychom byli všichni stejní, asi bychom k Bohu nedošli. Vidíme zde opět onu paradoxní strukturu tajemství Boha a stvo ení: lidská jedinečnost v pospolitosti.

4.6. Otcovství a jeho materiální povinnosti ve vztahu k d tem

Dokázali jsme tedy, že lidem jakožto jednotlivcům je od přirody dáno právo vlastnické. Je nutné, aby toto právo bylo přivedeno i na lov ka, pokud je hlavou rodiny; dokonce je toto právo tím mocnější, čím rozsáhlejší je okruh úkol lidské osobnosti v život rodinném.⁸⁵ Je přesvatým zákonem přirozeným, aby otec poskytl vlivu a věelike vzd lání d tem, které zplodil; a sama přirozenost jej vede ještě i k tomu, aby pro své děti ó které přece jsou obnovením a jakoby prodloužením otcovy osobnosti ó získal a přichystal pot ebné prostředky, aby se mohly slu-n uhájít proti ne-t stí v dalším životě, v němž se tají tolik nejistoty. Toho však nem že dosáhnout jinak, než vlastní-li jmní, přiná-ející vřitek, které by odkázal jako d dictví svým d tem.⁸⁶

Je zajímavé si pov-immnout zmíněné relativní síly vlastnického práva vzhledem k rodině ó právo je tím mocnější, čím větší je zodpov dnost daného lov ka v rámci

⁸⁴ RN 14

⁸⁵ RN 9

⁸⁶ RN 10

rodiny. Roste-li zodpovědnost člověka, roste i síla jeho práva na vlastnictví. Je zde vidět přesah relativní hodnoty majetku z jednotlivé osoby na celou rodinu.⁸⁷

Velmi důležitá je zodpovědnost otce vůči svým dětem. Ta zahrnuje nejen otcovskou starost o děti během jeho života ve formě výchovy a vzdělání, ale i přesah ve formě dědictví kapitálu. Je podstatné, že se zde nemluví o jakémkoli jmění, ale o jmění, případně užitku, tj. o kapitálu. Stejně tak je podstatné, že zmínka nemohla dosáhnout uvedeného jinak. Můžeme zde mluvit o mystériu kapitálu. Pojednání o rozdílech a vztazích mezi jměním a kapitálem, jejich prolínání i oddělenosti, přesahuje rámec této práce.

4.7. Práva a povinnosti rodiny, nezávislé na státě

Hle, to je rodina, domácí společnost, sice má práva, ale přece pravá společnost, a to starší, než kterýkoli stát. Musí mít proto určitá vlastní práva a povinnosti, které jsou plně nezávislé na státě.⁸⁸ Jak stát, tak i rodina je, jak jsme se již o tom zmínili, v pravém slova smyslu společností, která je řízena svou vlastní mocí, tj. otcovskou. Proto rodina existuje v mezích, které jsou určeny jejím vlastním úkolem a má přinejmenším stejná práva jako stát při volbě a používání prostředků, je-li pro ni nezbytné k existenci a spravedlivé svobodě. Kdyby však oběma rodině, sdružené se ve společnost, nalézali ve státě místo pomoci a péče, místo ochrany zkrácení práv, pak by se museli lidé od společnosti spíše odvracet, než si ji hládat.⁸⁹ Je tedy velkým a nebezpečným omylem chtít, aby státní moc libovolně zasahovala až do nejvnitřnějšího jádra rodiny. Jistě, kdyby se snad některá rodina octla v krajních těžkostech a bezradnosti, takhle by si z nich sama nijak nedovedla pomoci, pak je v pořádku, když ve stejnou moc odpomáhá takové veliké nouzi; nebo jednotlivé rodiny jsou jakousi součástí státu. A rovněž kdyby někde uvnitř rodinných zdí došlo k nějakým porušením vzájemných práv, a ve stejnou moc zjedná každému jeho právo; nebo v takovém případě nestruhá na sebe státní práva občanů, ale zabezpečuje je a posiluje spravedlivou a povinnou ochranu. Na tom však musí být, kdo řídí státy a zákon nedovoluje jít za tyto hranice. Otcovská moc je takového druhu, že nesmí být státem ani zničena, ani pohlcena, protože má svůj původ a zdroj jako sám lidský život.⁹⁰

Na tomto místě lze právem hovořit o jakési autonomii rodiny, vyplývající z přirozeného práva. Neměly by tedy existovat jakékoli prostředky k plnění úkolu rodiny, které by byly pouze na úrovni státu a nikoli na úrovni rodiny. Je několik oblastí, které jsou v tomto ohledu kritické: výchova a vzdělávání dětí (znemožňování i znesnadňování domácího vzdělávání), majetkové transakce uvnitř rodiny (nutnost vyřizovat transakce ve státním jmění, komplikování a danění dědictví kapitálu),

⁸⁷ Srovnej odstavec 4.9.?

⁸⁸ RN 9

⁸⁹ RN 10

⁹⁰ RN 11

nerespektování rodiny jako pirozeného systému mezigenerační solidarity a další. Samostatnou kapitolou je soustředná ofenzíva dnešních státních zřízení proti rodinám jako takové, zejména bouráním pirozené rodiny prostřednictvím registrovaných partnerství a politiky genderu.

4.8. Poměr mezi bohatými a ostatními upravuje nauka Církve

Ve které nauka náboženská, zejména vykladem a strážcem Církve je, může účinně upravovat poměr mezi bohatými a proletáři a sjednocovat je tím, že vede neustále obě strany k plnění vzájemných povinností, hlavně těch, které se týkají spravedlnosti.⁹¹ Má-li se stanovit mzda skutečně spravedlivá, je nutno přihlížet k více okolnostem: v obecně však mají bohatí a zaměstnavatelé na paměti, že utlačovat pro svůj zisk nuzné a ubohé a tlačit z cizí bída je těžkým proviněním proti Božím zákonům i lidskému právu.⁹² Nemáme pravdivě poznávat a hodnotit pozemské věci, nemáme-li na zřeteli jiný, nesmrtelný život. Máme-li mít v bohatství a jiných dobrech přebytek nebo nedostatek: pro svou blaženost na tom nezáležejí, záležejí však nesmírně mnoho na tom, jak těchto věcí používáme. A tak lidem bohatým se dostává napomenutí, že bohatství není zájmem proti bolestem a že ani jinak nenapomáhá k blaženosti v životě věčném, nýbrž že je spíše na překážku⁹³ a že nezvyklé hrozby Ježíše Krista mají vládnout bohatým báze⁹⁴, že se nejvíce působností musejí jednou Bohu Soudci skládat ústy z toho, jak používali svých statků.⁹⁵

Náboženská nauka Církve může být účinným nástrojem i pro sociální nauku. Jelikož postihuje samý základ a podstatu lidské existence, její vztahovost a otázky lidské transcendence, dokonce musí být základem jakékoli pravdivé sociální nauky. Lze si totiž jen velmi těžko představit pravdivou sociální nauku, která nebude postavena na pravdě o člověku samém. Pokud se vezme falešný i pokroucený obraz člověka a na takovém základě se vybuduje sociální nauka (jakákoli sekulární sociální nauka), musí být tato nutně taky falešná nebo pokroucená, vedoucí k falešným nadějím a vylhaným skutečnostem. Důsledkem takových nauk je vztínou otroctví zklamaných lidí bez důstojnosti a naděje.

4.9. Relativní hodnota majetku

Konečně a se bohatí lidé pevně vystupují toho, aby chudým nejakoukodili na majetku násilím, listí nebo lichvářskými úroky; a to tím spíše, že chudí nemají dost prostředků, aby se proti křivdám

⁹¹ RN 16

⁹² RN 17

⁹³ Mt 19, 23 a 24

⁹⁴ Lk 6, 24 a 25

⁹⁵ RN 18

a bezmocnosti n jak bránili; jejich majetek proto musí být pokládán za o to posvátn j-í, o je nuzn j-í.⁹⁶

Stejný majetek má r znou hodnotu pro r zné lidi. Na tomto principu je postaveno ur ování ceny volným trhem, tj. nabídkou a poptávkou. Zde se v-ak jedná o n co naprosto jiného. Hodnota majetku je ur ována jeho pot ebou pro toho, kdo ho vlastní.

ím pot ebn j-í je pro flivot jeho vlastníka a jeho rodiny, tím nedostupn j-í (drafl-í) by m l být pro jeho potenciální nabyvatele. Snaha získat takový pot ebný majetek ze strany jiného, bohatého lov ka, je nep ípustná.

Je dobré si v-ímnout, fle dne-ní státní systém tuto záleflitost v bec nereflektuje, naopak, výrazn zvýhod uje bohaté v i chudým. P íkladem m fle být nap . po adí uspokojování v ítel v p ípad bankrotu spole nosti ó nejd íve pohledávky státu, potom banky a teprve potom zam stnanci. A na ty ufl se v t-inou nedostane, nebo p ednost má je-t správce konkurzní podstaty. Jiným p íkladem je legislativa kolem exekucí majetku a souvisejících náklad na tyto exekuce. I takzvaná šrovnost v-ech p ed zákonemõ znamená pop ení této my-lenky, nebo koruna je koruna bez ohledu na to, jak hodn ji ten který lov k pot ebuje.

4.10. Spravedlivé vlastnictví a spravedlivé pouflívání

Základem toho u ení je, fle se rozli-uje mezi spravedlivým vlastnictvím majetku a jeho spravedlivým pouflíváním. í Soukromé vlastnictví, majetek, je p írozeným právem lov ka, a fle toho práva pouflívát, zvlá-t v flivot spole nosti, je nejen dovoleno, nýbrfl naprosto nutno. í -Pokud se týká uflívání statk , nemá lov k vn j-í statky vlastnit tak, jako by byly jen a jen jeho, nýbrfl jako by byly spole né, totiž tak, fle z nich ochotn ud luje lidem v nouzi. Pro efl apo-tol pí-e: -Bohatým tohoto sv ta p ikazují, aby byli -t d í, sdílící⁹⁷ í Smysl této nauky je stru n tento: komu se z Boffího dobrodiní dostalo v t-ího mnoflství statk , a jíl t lesných a vn j-ích, a jíl dar ducha, dostalo se mu jich k tomu ú elu, aby jich pouflíval k svému zdokonalení, ale téfl k tomu, aby jich vyuflíval jako dobrý sluflební k Boffí proz etelnosti k prosp chu ostatních.⁹⁸

Je tedy moflné majetek spravedliv vlastnit a sou asn ho nespravedliv pouflívát. Jak jíl bylo diskutováno v odstavci vý-e: d leflité je, jak lov k sv j majetek pouflívá, nebo z toho bude skládat Bohu ú ty.

⁹⁶ RN 17

⁹⁷ Sv. Tomá-Akvinský, II-II, q. 65, a. 2; srov. 1 Tim 6, 17

⁹⁸ RN 19

4.11. Církev aktivně vychovává a vzdělává lidi

Církev se nespokojuje s tím, že by jenom ukázala cestu, jak nalézt vyléčení, ale nabízí a podává lék. Věmi silami se totiž píší o to, aby v duchu svých prokázání a učení lidi vychovala a vzdělala: snaží se, aby léčivé vody této nauky rozvedla pomocí biskupů a kněží do co nejširší oblasti. ⁹⁹ Uvádíme skutečnosti, o kterých není pochyb: řecko-antická společnost byla až do základu obnovena křesťanskými zásadami, že touto silami obnovy se lidstvo povzneslo na vyšší úroveň a bylo dokonce zachráněno před zánikem a že dospělo k takovému pokroku, jakého dříve nikdy nedosáhlo. ¹⁰⁰ Proto, má-li se lidská společnost uzdravit, je možná jen jediná léčba: návrat ke křesťanskému životu a ke křesťanským zásadám.⁹⁹

Papež zde jasně mluví o tom, jak má být Církev v této otázce aktivní: ve výchově a vzdělání lidí, klérus má lidi sociální nauce využívat, a to do co možná největší možné míry. Bohužel, v dnešní době se toto téma nerealizuje, Církev rezignuje na angažovanost kléru v této oblasti, ponechává zde prostor laikům, kteří sice mohou mít odbornou znalost problematice blíže, ale nemají potřebné teologické zázemí (nevystačí se zde se sekulární politickou ekonomikou), ani efektivní prostor k výuce lidu prostřednictvím kázání.

4.12. Křesťanská mravnost přináší určitou míru blahobytu

Křesťanská mravnost, když se zachovává v plném rozsahu, přináší jí sama o sobě určitou míru materiálního blahobytu, poněvadž získává příděl Boha, který je zdrojem všech statků; drží na uzdu přelivnou chtivost statků a předejde politickým a morovým rány, jež jiní velmi často nevědomě a nechtěně oplývajícího statky¹⁰⁰; spokojuje se i se skrovným životem a nízké příjmy nahrazuje šetrností, chrání se neštěstí, které často pohlcují nejen nepatrné obnosy, ale i ohromné majetky, a rozmrhávají skvělá díla.¹⁰¹

V ekonomické mluvě by se dalo říci, že křesťanství poskytuje fungující a ověřený obchodní model. Jako frančizant kupuje frančizu pro svoji novou firmu, tak otec přebírá fungující model pro svoji rodinu od samotného Boha.

4.13. Církev pečuje o vhodná zařízení pro chudé

Vzájemná láska byla mezi křesťany v nejstarších dobách tak silná, že se velmi často bohatí zbavovali svého jmění, aby pomáhali chudým; proto nikdo u nich nebyl v nouzi¹⁰². Jáhny, jejichž úřad byl výslovně určen pro tento účel, apokryfné výslovně svěřili úkol každodenního konání skutků dobročinnosti. ¹⁰³ Tak pohnutě vzniklo ono jmění, které Církev opatrovala se zbožnou péčí jako

⁹⁹ RN 22

¹⁰⁰ 1 Tim 6, 10

¹⁰¹ RN 23

¹⁰² Sk 4, 34 a 35

majetek chudých. Í zakládala eholní sdružení a zavád la mnohá jiná úfite ná za ízení. Í Dnes sice mnozí ó práv tak, jako to kdysi d lali pohané ó zahrnují Církev obvin ními i za tuto její tak vzácnou dobro innost: a bylo prohlá-eno za lep-í, aby se místo této její dobro innosti zavedla sociální pé e vybudovaná státním zákonodárstvím. Ano, není lidského um ní, které by dovedlo nahradit k es anskou lásku, cele se ob tující pro cizí blaho. Jediná Církev má onu podivuhodnou sílu, pon vadfl ta se nedá na erpat nikde jinde nefl jen v Nejsv t j-ím Srdci Ježí-ov .¹⁰³

fiádná sebelep-í a sebedokonalej-í továrna na zaji-t ní flivota i smrti, ani s tím nejdrafl-ím a nejmodern j-ím vybavením, nenahradí lásku Kristovu, kterou pot ebují v-ichni chudí, nemocní a umírající. Ani sebevy-í mzdy obsluhujícího personálu nep inesou lásku k pot ebným.

4.14. Stát se skládá z ob an prost ednictvím rodin

Vfdy podle p irozeného zákona chudáci stejným právem jako bohatí jsou ob any, tj. pravými a flivými ástmi, z nichfl se skládá prost ednictvím rodin stát.¹⁰⁴ ší není správné, aby ob an nebo rodina byli pohlcováni státem; je spravedlivé, aby ob ma z stala moflnost jednat svobodn , pokud to není v rozporu s obecným blahem nebo se tím n komu ned je k ivda.¹⁰⁵

Rodina je prvotní a p irozené spole enství pro kafdého lov ka. Je nejprve rodina a potom teprve stát. Pokud je rodina funk ní, poskytuje svým len m ochranu p ed p íli-nou závislostí na státu, a naopak, poskytuje státu funk ní mezigenera ní systém sociálního zabezpe ení. Jeden z problém dne-ních demokratických státních z ízení spo ívá v tom, fle pot eba zisku volebních hlas jednotlivc pro získání moci ve stát vede k plánovitému zvy-ování závislosti jednotlivc na státu, cofl má za následek nutnost státu bojovat proti silné rodin a tím ni it fungující p irozený sociální systém. Stát tak p ebírá roli poskytovatele tohoto sociálního systému, ten v-ak není schopen zajistit, cofl následn vede k jeho destabilizaci.

4.15. Lidská práce je osobní a nutná

Pracovat znamená vyvíjet innost k opat ení prost edk nutných pro r zné flivotní pot eby a p edev-ím k uhájení flivota. šV potu své tvá e bude-jíst chléb¹⁰⁶ A tak lidská práce v sob nese dvojí charakter: p edn fle je osobní, pon vadfl vynalofená síla a námaha je spojena s osobou a je plným vlastnictvím toho, jenfl ji uvádí v innost a jehofl prosp chu má slouflit; dále fle je nutná, protofle lov k pot ebuje plody práce, aby si uhájil flivot.¹⁰⁷ Kdyžl chce lov k získat statky p írodní, musí vynakládat rozum a t lesné síly: takto spojuje se svou osobností tu ást hmotné p írody, kterou

¹⁰³ RN 24

¹⁰⁴ RN 27

¹⁰⁵ RN 28

¹⁰⁶ Gn 3, 19

¹⁰⁷ RN 34

sám obdělával, v níž zanechal jakýsi otisk podoby své osoby; takhle je úplně správné, náleželi-li mu ta část jako jeho vlastnictví, a nesmí-li nikdo nijak po-kozovat jeho právo.¹⁰⁸ Církev u ní, ře chudoba podle soudu Božího není hanbou a ře se člověk nemá stydět, když si živobytí opatruje prací. A to potvrzuje skutkem Kristus Pán, který pro spásu lidí šel z bohatý, stal se chudým¹⁰⁹; a z bohatý byl Syn Boží a sám Bohem, přece se chtěl zdát synem tesaře a chtěl být za něj považován: dokonce se nezděrahal ztratit znanou část svého života pro imeslnické práci. ŠCopak to není ten tesař, syn Mariin?¹¹⁰

Člověk byl stvořen k obrazu a podobě Boží. Lidská práce je jakýsi obraz Krista z imanentní Trojice promítnutý do stvoření, do lidské společnosti. Otec plodí Krista, skrze Nho a pro Nho v-etvořil. Podobně člověk plodí práci, skrze ni a pro ni tvořil. Stává se tak podílníkem na celém díle stvoření. Tak jako stvoření patří Bohu, tak i plody práce patří člověku. A dále, plody práce jsou určeny pro práci, tj. vlastnictví plodů práce má povahu kapitálu, potřebného pro další práci.

Práce má svoji důstojnost, nebo je spojena s osobností člověka, přenáší její otisk do díla stvoření, kde kromě rukopisu Božího vidíme taky rukopis člověka. Důstojnost práce nezáleží na tom, zda prací vzniká živobytí a plody práce jsou ihned spotřebovány, nebo zda práce produkuje kapitál a plody práce jsou využity pro další práci.

Tak jako nelze myslet Boha bez Krista, není myslitelný člověk bez práce. Bohem bez Krista by nemohl být láskou, Otec by nemohl Kristu odevzdávat svého Ducha a Kristus by Nho nemohl vrátit Otci. Bohem by byl v nou samotou, nemohl by stvořit svět a člověka, a nemohl by mít k člověku žádný vztah. Člověk bez práce by pak nebyl obrazem Božím, neměl by podíl na díle stvoření. Také člověk dává do práce svého ducha. A naopak, práce mu ducha vrací, naplňuje ho, má podíl na smyslu jeho bytí.

Toto téma je velmi hluboké, další rozbor přesahuje rámec této práce.

4.16. Rodinná mzda

Bude-li mít dělník dost vysokou mzdu, aby z ní mohl slušně vydržovat sebe, manželku a děti, pak, je-li rozumný, snadno si navykne –et i tak i k tomu, zdá se, vybízí jí sama přirozenost a po úhradě výdajů bude si moci i něco odložit a dopracovat se na jakého, aspoň nevelkého majetku.¹¹¹

Člověk je stvořen jako muž a žena. Přijí-li muž a žena společně v manželství, jsou jedním tělem, jedním člověkem. Jsou-li manželé v situaci, kdy mají zapotřebí svou práci prodávat jako námezdnou práci v zaměstnaneckém poměru, jeví se jako prospěšné, aby tak musel dělat pouze jeden z nich. Pokud takto prodávaná práce jednoho z nich

¹⁰⁸ RN 7

¹⁰⁹ 2 Kor 8, 9

¹¹⁰ RN 20

¹¹¹ RN 35

zabezpečí celou rodinu, pomůže to vytváření rodinného kapitálu. Tato situace vytváří pro rodinu významnou výhodu: jeden z rodičů může v novat svou práci přímo dovnitř rodiny, což nejen výrazně zlepšuje kvalitu rodinného života a výchovu dětí, ale má to i nezanedbatelný finanční efekt. O plody této práce, na rozdíl od námezdné práce, nejsou vystaveny erozivním vnějším systémům (monetárním, fiskálním aj.), a to jak na příjmové straně rodinného rozpočtu (daně z příjmu, sociální a zdravotní daně) tak i na výdajové straně (daň z prodávané hodnoty, spotřební daně, inflace atd.).

4.17. Spravedlivé daně

Výhod se lze však dopracovat jenom pod podmínkou, že soukromé jmění nebude pohlcováno nesmírnými daněmi a poplatky. Nebo právo soukromého vlastnictví není dáno lidem zákonem lidským, nýbrž zákonem přirozeným; proto je státní moc nesmí rušit, ale jen jeho uflívání upravovat a uvádět do souladu s obecným blahem. Jednala by tedy nespravedlivě a nelidsky, kdyby ze soukromých statků ve formě daní oderpávala více, než je spravedlivé.¹¹²

Papež zde říká několik zásadních věcí. Zaprvé, že v případě nesmírných daní se nelze dopracovat k sociálním výhodám. Zadruhé, že státu přísluší upravovat uflívání majetku tak, aby bylo v souladu s obecným blahem, a to formou spravedlivých daní. Jak ale stanovit spravedlivou daň? Jaké uflívání majetku je v souladu s obecným blahem? Na tato témata by se dalo napsat asi mnoho knih, nicméně podívejme se, jaká je dnešní realita.

Námezdní práce formou zamstnaneckého poměru je zatížena nejvyššími daněmi, takže takoví lidé, kteří nemají jinou možnost obživy anebo nejsou vzděláni a pouze v této věci, jsou státem nejvíce okrádáni a tím i státem ovládáni. Státní kolektiv vychovává především lidi pro zamstnanecký poměr a tím jim znesnadňuje cestu k efektivnímu nakládání s plody své práce. Na druhou stranu jsou asné státní zřízení poskytuje poměrně flexibilní systém pro ochranu a pohyb kapitálu, především pak pro korporace v mezinárodním měřítku a nevládní organizace (tzv. NGO – Non-Governmental Organization). Církevní učení ukazuje nejen celou řadu receptů, jak efektivně pracovat s plody lidské práce a chránit je před nespravedlností (např. autonomie rodiny, rodinná mzda, vztah práce a kapitálu, soukromé spolky atd.), tak i ukládá biskupům a kněžím, aby lidé v této záležitosti vychovávali a vzdělávali¹¹³.

¹¹² RN 35

¹¹³ Srov. 4.11?

4.18. Soukromé svépomocné organizace nezávislé na státu

Avšak a koli soukromé spolky jsou uvnitř státu a jsou tak ka jeho částmi, přece nemá stát, v-eeben vzato, právo znemožňovat jejich existenci. Nebo lov k má p irozené právo tvo it soukromé spolky; je pak posláním státu, aby p irozenému právu byl zá-titou, nikoli aby je ni il. Vyskytnou se n kdy okolnosti, kdy je správné, fle se zákony stav jí proti n kterým sdružením; totifl kdyfl úmysln sledují cíle, které jsou ve z ejmém rozporu s poctivostí, spravedlností a blahem státu. Zákony se musí poslouchat potud, pokud jsou v souladu se zdravým rozumem, a tudifl i s v ným zákonem Boffm.¹¹⁴

Soukromé svépomocné organizace, a jifl zam stnavatel , zam stnanc i smí-ené, jsou vhodným nástrojem pro e-ení jednotlivých díl ích otázek v sociální oblasti. Mají být nezávislé na státu, nebo jejich fungování zvy-uje sob sta nost jednotlivých ob an a jejich nezávislost na n m. Pokud by stát neod vodn n t mto organizacím znemožňoval jejich existenci, mají ob ané v takovémto p ípad mofnost nerespektovat p íslu-ná (i zákonná) na ízení.

V dne-ní dob se spí-e setkáme se situací, kdy stát zneufívá t chto, p vodn soukromých, organizací k prosazování svých zájm . P íkladem mohou být r zné profesní komory, kde je dokonce p edepisováno povinné lenství.

4.19. Znovuzískání ztracených du-í

Snad budou moci být znovu získáni pro správný flivot i takoví d lníci, kte í flíjí bu v úplném opovrflení ke k es anské ví e, nebo je jejich mravní flivot s vírou v rozporu. Nebo ti se asto cítí oklamáni bludnými nad jemi a vylhaným lí ením skute nosti.¹¹⁵

Papefl zde vyjad uje nad ji, fle sociální téma se stane prost edkem pro novou evangelizaci. Jako podstatný fakt pro zp sobilost i otev enost nov naslouchat Boffí zv stí je zde uvedeno oklamání lidí, zam stnanc . Tito lidé jsou klamáni politickými v dci, státem, bankami, r znými organizacemi a korporacemi. Spole ným jmenovatelem t chto klam bývá zejména to, fle se snaflí prezentovat cestu ke -t stí a napln ní lov ka pouze prost ednictvím stvo ených v cí a volnosti. V ci lze opat it za peníze a peníze je dobré získávat námezdnu prací. Pravá svoboda je nahrazena volností, která p ece jifl nepot ebuje ani pravdu, ani zodpov dnost. A to p iná-í pohodlnost, která se stává neodmyslitelnou sou ástí novodobé vize lidského -t stí a smyslu bytí. B h jifl v této vizi nemá místo. Lidé jsou ovládáni nad jí na dosaflení této vize, av-ak d íve nebo pozd ji p ichází jifl zmín né zklamání. Bu z toho, fle nejsem

¹¹⁴ RN 38

¹¹⁵ RN 44

schopný i dostatečně výkonný, abych dosáhl na dostatek v cíli a volnosti v zemi, který je mi na této zemi určen, anebo z toho, že přestože mám nadbytek v cíli, volnosti nebo obou, tak se –tím ani naplnění nedostavuje.

Takoví lidé pak snad mohou být získáni zpět pro Boha. To znamená, že je někdo musí získat, nebo se alespoň o to pokusit. Jsou tedy adresáty hlásání, které pravdivě pojmenuje Iffi a bludné naděje a ukáže znovu správnou cestu.

Dnes se téma nové evangelizace často diskutuje a propaguje, nicméně přímá vazba na sociální otázku, snad vnímanou i palativně ji nevlivně na konci 19. století, je vidět jen velmi zřídka nebo vůbec.

4.20. Bez lásky a náboženství to nejde

Nebo vytočenou záchranu máme očekávat jen tehdy, rozlije-li se napříč státy veliká láska. Máme na mysli lásku ke křesťanskou, která je shrnutím a vyvrcholením celého evangelia a která má vlivy připravena obětovat se pro blaho jiných, což je pro člověka nejjistějším lékem proti pýše, svatosti a proti nezřízené sebelásce. ¹¹⁶ Náboženství je jediné, s tímto zločinem.

Ke křesťanské lásce je nutnou podmínkou pro řešení sociální otázky. Z ní plyne schopnost člověka obětovat se pro druhé. A to se týká nejen sdílení svých materiálních statků s ostatními, ale i objasňování a vysvětlování sociální problematiky, pomáhání lidem zorientovat se v rychle se měnící situaci ve světě a nalézt v ní jejich cestu k Bohu. Láska doplňuje spravedlnost, samotná spravedlnost pro řešení sociální otázky nestačí. Totéž ale platí i obráceně, ani láska bez spravedlnosti by v této otázce nic nezmohla.

4.21. Církev nezanedbá své povinnosti ani v této věci

Služebníci oltáře a napnou všechno úsilí rozumu a horlivosti a vedeni vaší autoritou a příkladem, ctihodní bratři biskupové, a neustávají lidem všechno zdá se zásady vybrané z evangelia. A pracují všemi silami pro blaho národa a jejich hlavní snahou a je, aby v sobě zachovali a v jiných, vznešených i prostých, probouzeli lásku, která je paní a královnou všechno.

Jasný příkaz papeže pro všechny, zejména pak pro zasvěcené osoby, aby se angažovali v sociální otázce, hlásali nauku Církve vybranou z evangelia a sami byli vzorem, hlavně pak v lásce. Církev má být aktivní, neuzavírat se do sebe, naopak je přímo zodpovědná i za tyto otázky. Velmi prorocká vize velkého papeže, bohužel dodnes jsme ji velmi dlužni.

¹¹⁶ RN 45

¹¹⁷ RN 45

5. Schémata vyplývající z encykliky Rerum

Novarum

Tato kapitola se v nuje rozpracování základních myšlenek encykliky, zejména pak jejich vzájemným provázáním a d sledk m z nich vyplývajícím. Výsledkem je n kolik schémat, která p iná-ejí -ir-í pohled na n která vybraná témata.

5.1. Vztah soukromého vlastnictví ke svobod a odpov dnosti

Svoboda lov ka je jednou ze st flejších charakteristik k es anské antropologie. Je to skute ná svoboda v pravd , nedíln spjatá se zodpov dností, ne fládná volnost ve smyslu osvícenské filosofie. Jaký je tedy vztah soukromého vlastnictví a majetku ke svobod ?

5.1.1. Soukromé vlastnictví jako nutná podmínka svobody

Matematicky lze íci, fle soukromé vlastnictví je nutná podmínka svobody lov ka, tedy, fle bez osobního vlastnictví nem fle být dosažena osobní svoboda. Toto zahrnuje nejen p ípad, kdy n jaký majetek p ímo vlastním nebo vlastnit mohu, ale i p ípad, kdy se vlastnictví nebo i jen mořnosti vlastnit *dobrovoln* z íkám, nap . p i závazku chudoby v eholích. D leflitá je zde ona dobrovolnost. Dosáhnu-li svobody jako laik, v manželství i mimo n j, znamená to, fle nakládám s osobním vlastnictvím majetku tak, fle slouřfí k mému materiálnímu zaji-t ní. U zasv cených osob a eholník dochází k nep ímému nakládání s osobním vlastnictvím, a to tak, fle se ho dobrovoln z íkám a sv uji své materiální zaji-t ní do rukou svého p edstaveného. Pokud by soukromé vlastnictví neexistovalo, nebylo by mořné se ho ani *dobrovoln* vzdát. Samoz ejm neplatí opa ná implikace, to znamená, fle soukromé vlastnictví není samo o sob schopno zajistit svobodu lov ka.

5.1.2. Soukromé vlastnictví - posta ující podmínka odpov dnosti

Svoboda tedy ze soukromého vlastnictví nevyplývá, ale co z n j naopak plyne, je závazek v-eobecného ur ení statk , tj. zodpov dnosti, jak se soukrom vlastn ným majetkem nakládám. Jsem-li tedy svobodný, nutn z toho plyne zodpov dnost. Není tedy svoboda bez odpov dnosti. M fle se ale stát, fle vlastním majetek, nedosáhnu

svobody (majetek není posta uující podmínkou) a p esto mám zodpov dnost, vyplývající z vlastnictví majetku.

5.1.3. Zodpov dné nakládání s majetkem

Otázka, co je to zodpov dné nakládání s majetkem a jak splnit závazek v-eobecného ur ení statk nemá jednoduchou a p ímo arou odpov . P esto je nutné se jí zabývat, nebo má p ímý dopad na kařdodenní jednání k es ana.

Nejprve je pot eba rozli-it osobní spot ebu a ostatní majetek. Osobní spot eba je to, co spot ebuji p ímo pro sv j řivot ó na obřivou, bydlení a dal-í řivotní pot eby. A to bu jako jednotlivec nebo jako rodina. Kařdý má nárok na p ím enou osobní spot ebu. To, co nespot ebuji pro osobní pot ebu, je pot eba d lit mezi *kapitalizací majetku* a majetek rozd lený pot ebným. Kapitalizace je také formou podpory pot ebných, pokud vytvá í pracovní p řelitosti pro dal-í lidi. Je klí ové, aby byla umofn na kařdému kapitalizace alespo ásti jeho práce. Kařdý má p ed Bohem zodpov dnost p i tomto d lení.

Pokud majetek nechám leřet ladem, tj. ani ho nekapitalizuji ani ho nerozd lím pot ebným, nechovám se zodpov dn , protoře tento majetek ladem nikomu neslouřfí. Podobné je to v p řpad , kdy sice majetek kapitalizuji, ale tato kapitalizace nevytvá í p řelitosti pro práci jiným lidem. P řkladem zde m ře být nap řklad poskytnutí úro ené p řky na osobní spot ebu. Majetek je sice kapitalizován (poskytuje výnos), ale nevytvá í p řelitost pro práci jiných lidí. Bezúro nou p řku je zde mořno povařovat za d lení pot ebnému.

5.2. Odd lení práce od kapitálu a jeho d sledky

Lidé pracující v zem d lství mají velmi t snou vazbu mezi prací a kapitálem (p řda). Industriální spole nost p řiná-í významné odd lení práce a kapitálu, zp sobené mnoha faktory ó specializací práce, geografickým vzdálením produkce a spot eby, anonymizací produkce a spot eby a dal-ími. Zvoln ní vazby má pak za následek její úplný zánik (ist námezdná práce) i *nutnost zprost edkování* této vazby (prost ednictvím právnických osob ó družstva, akciové spole nosti, pořřlové fondy, banky atd.). Toto zprost edkování se stává místem významné ztráty hodnoty. Vypláčení mzdy je také zprost edkováním. Vlastník (hybatel) zprost edkujícího systému se stává ovládající osobou mezi kapitálem a prací. Nutnou podmínkou pro uspokojivé e-ení odd lení práce a kapitálu je rozum t zprost edkujícímu systému a vyuřřívát jeho mořnosti. Bohuřel, pro v t-ínu pracujících je toto obtřřn dosařitelné, stát, jakořto vlastník dřtivé

části tohoto zprostředkujícího systému tohle není schopen zajistit, nebo tento systém používá jako nástroj moci. Z toho plyne nezastupitelná úloha Církve, zejména při výchově a vzdělávání lidí.

Do zprostředkujícího systému patří zejména monetární systém (peníze, měna), dan (navázané na měnu), podmínky pro fungování zprostředkujícího systému (soukromé a obchodní (korporátní) právo), systém sociálního zajištění a další.

5.3. Role rodiny

Rodina je přirozené společenství lidí, zajišťující svým členům jim nejbližší zprostředkující systém. Ten poskytuje mezigenerační přesun hodnot, sociální zajištění a chrání před nepříznivými vlivy státních a dalších systémů. Jednotlivci by se měli podílet na státu prostřednictvím rodin.

Lze konstatovat, že fungující silná rodina je největší nepřítel státu, který chce být mocný a silný vůči svým občanům.

5.3.1. Kapitalizace práce v rámci rodiny

Rodina svým členům může poskytovat zprostředkující funkci pro vztah jejich práce a kapitálu. Může mít obrovskou výhodu: v případě, že funguje, je podrobně kontrolována a omezuje (negativní) vlivy státních a dalších zprostředkujících systémů – především monetárního a bankovního systému (znehodnocování měny, úroky) a dalšího systému. Poskytuje přesun hodnot vase, plní nejlépe úlohu sociálního (také zprostředkujícího) systému, významnou roli hraje relativně úzkou specializací práce každého jednotlivce – dvochengenerační rodina je schopna zajistit specializační potenciál menší a střední firmy.

Z tohoto pohledu se jedná o neefektivní zprostředkování vazby mezi prací a kapitálem. Tato efektivita je navíc doplněna vzájemnou láskou, pramenící z lásky otcovské a mateřské, a pokračující se dále mezi jednotlivými členy rodiny. Vzájemná láska dokáže mnohdy doplnit a překonat nedokonalosti jednotlivých členů rodiny v procesu práce a její kapitalizace.

Fungující rodinný systém vlastně reprezentuje spravedlnost, která ovšem sama bez lásky by nedokázala dosáhnout fláducího výsledku. Jen ve spojení s láskou dokáže jít po cestě k cíli.

Zprostředkující systémy, které stojí mimo rodinu, jsou vesměs anonymní a tuto vzájemnou lásku postrádají.

5.3.2. Výchova a vzdělávání v sociální oblasti

Jelikož je rodina neefektivní zprostředkující systém, má tedy motivaci vychovávat a vzdělávat své členy tak, aby byli vzděláni ve všech důležitých oblastech života, v etn sociální, směřující k pokračování fungujícího rodinného systému. Tady motivace veskrze chybí v systému státního školství, jehož motivace je zaměřena na výchovu občanů tak, aby to bylo efektivní pro státní systém, nikoli pro systém rodinný. Současně platí, že v rámci pedagogických pracovníků v dnešní době nemá žádnou zkušenosti a potěbné v domosti tak, aby mohla v této oblasti poskytnout mladým lidem kvalifikovanou výuku. Role rodiny, a to nejen primárních rodičů, ale i prarodičů a dalších předchozích generací, je tedy nezastupitelná.

5.3.3. Podílení se na státu

Jednotlivci by se měli podílet na státu prostřednictvím rodin. Podílení se na státu zahrnuje několik oblastí a oblastí: státní zprostředkující systémy, moc ve státě, obrana státu proti vnějšku nepříteli. V každé z těchto oblastí má rodinné prostřednictví vypadat různě v závislosti na místě a čase. Jak jsme již výše zmínili, rodinný zprostředkující systém je neefektivní. Takže využití ostatních státních systémů přichází do úvahy až jako druhá volba v případě, že rodinný systém nefunguje nebo danou záležitost není schopen uspokojivě řešit. A toto rozhodnutí by mělo přijít ze strany rodiny i jednotlivce. V případě podílu na moci ve státě záleží na konkrétním státním zřízení. Stavovský systém respektuje roli rodiny a definuje její postavení ve společnosti, demokratické systému posledních století jdou primárně na jednotlivce, nicméně je jednoznačně ku prospěchu jednotlivce a rodin, aby se pokud možno dohodli na společném postupu ve volbách, aby měli co nejvíce zájmu na prosazení svých zájmů. Také v případě obrany vůči vnějšku nepříteli by bylo vhodné, aby rodina určila, kdo půjde bojovat a kdo se bude starat o zajištění chodu rodiny.

5.4. Role státu

Zprostředkující systém státu je až druhotný, pokud se stane primárním, dochází k atomizaci společnosti. To má to velmi neblahé dopady na jednotlivce, protože se stávají na státu závislí a ten této závislosti zneuctívá k jejich ovládnutí. Uplatňuje svou moc prostřednictvím systému zprostředkování. Tím pádem pak není schopen řešit uspokojivě sociální otázku, nebo je z definice vůči jednotlivcům nepřátelský. Ubírá jim jejich svobodu, protože jinak není schopen svou moc efektivně uplatňovat.

Kromě atomizace společnosti jsou dále všechny státní zprostředkující systémy anonymní, což s sebou nese celou řadu dalších důsledků. Především v těchto systémech chybí vzájemná láska, dále pak vyvstává otázka jejich efektivity a jejich zneužívání, a to jak ze strany státu, tak i jednotlivců.

Primární role státu by měla být organizace ochrany jeho občanů proti vnějškovému nepříteli. To je oblast, kde je aktivita státu efektivnější, nežli aktivita kohokoli jiného, a jifi jednotlivců, rodin i jiných společností.

Další rolí státu je poskytnutí právního prostředí, ve kterém by jednotlivé rodiny a jednotlivci mohli realizovat své vzájemné transakce a realizovat svobodně sjednané vztahy, přičemž uvnitř rodiny má vředy přednost rodinné právo (otcovské a mateřské) před právem státním, ve stejným, pokud není v rozporu s Božími zákony a přirozeným právem.

5.5. Role Církve

Role Církve v sociální otázce vyplývá především z následujících aspektů. Jelikož stát není schopen tuto otázku řešit a navíc dnes stojí na sekulární pozici, která nemá pevný bod, nestojí na Božím zákoně, je Církev v tomto ohledu pro rodinu první instancí řešení. Mofná zde máme flémě hovořit o úplné první instanci, nebo nedotknutelnosti rodiny je zajištěná právem Církvi. Není zde jifi výše zmíněný státní zájem, kdy silná a fungující rodina oslabuje vliv státu, takže motivace státu na silných a svébytných rodinách je omezena. Pokud Církev poleví v ochraně tradiční rodiny, bude to mít nedozírné následky.

Součástí je nezastupitelná role Církve ve výchově a vzdělání lidí, pokud se přenechá pouze státu, nebude možné v řešení sociální otázky pokračovat. Sama musí hlásat a vysvětlovat svou sociální nauku, nebo nikdo jiný toto není schopen dělat.

5.6. řešení sociální otázky jako prostředek evangelizace

Sociální otázka vředy byla, je a velmi pravděpodobně vředy bude velmi aktuální a akutní téma pro naprostou většinu lidské společnosti, bez ohledu na to, zda se jedná o křesťany i nikoli. Lidé touží po odpovědích na tyto otázky a ty je disponují naslouchat. Jejich bůžena je motivují, aby naslouchali a hledali v odpovědích řešení. Tím nejlepším a jediným řešením je Bůž sám, a to nejen na věčnosti, ale i v tomto světe tady a teď.

Je zodpovednosťou Cirkve a každého z nás, aby som nezanechal možnosť zvestovať Boha tu a tam, kde sú pripravení naslouchať. Musíme však hovoriť ich jazykom, aby nám rozumeli, aby som mohli ukázať, ako sa Boh neustále vtahuje do našej prítomnosti a ako sa prejavuje v každodenných starostech všetkých ľudí.

Evangelizácia je pre ináčnosť radostná zvestovanie, ktoré neznamená zvestovanie posvätného, ale práve naopak je posvätenie profánného. Vysvetľovanie dôvodov a ukazovanie cesty ľuďom v ich zklamaniach, zporobných nenaplnení očakávaní riešenie sociálnych otázok, môžu byť cestou k ich posväteniu a privedeniu späť na cestu k Bohu.

6. Aktualizace myšlenek RN v dalších sociálních encyklikách

6.1. Princip subsidiarity

To, co mohou jednotlivci provést z vlastní iniciativy a vlastním píiním, to se jim nemá brát z rukou a přenášet na společnost. Stejně tak je proti spravedlnosti, když se převádí na vyšší společnost, to, co mohou vykonat a dobře provést společně menší a nižší. To má totiž pak za následek tvrdé porážení a rozvrat sociálního řádu. Nebo každý společenský zásah svým způsobem a svou přirozenou povahou má přinášet pomoc úmla společnosti, nikdy je však nemá ničit a pohlcovat.¹¹⁸

Státní moc má tedy záležitosti a starosti menší lidí, které jí ostatní rozptylují a ponechávat k vyřizování nižšími společně.¹¹⁹

Papeř Pius XI. rozšuje princip osobní svobody a zodpovědnosti jednotlivce, a jednotlivce v rámci své rodiny, na další společně, a to jak společně lidská (komunity, spolky), tak i společně státní a obce a instituce. Je vhodné si povšimnout, že i myšlenka podílení se jednotlivce na státu prostřednictvím rodin odpovídá principu subsidiarity.

6.2. Konzumismus

Požadavek kvalitativně uspokojivějšího a bohatšího řivota je sám o sobě oprávněný, je však při tom třeba zdraznit novou odpovědnost a nová nebezpečí, jeř s touto historickou řází souvisejí. Ve způsobu, jakým nové potřeby vznikají a jsou definovány, se řvřdy projevuje i více i méně výstřfné pojetí řlovka a jeho skutečného blaha. Rozhodnutí pro určité formy výroby a spotřeby vyjadřuje řvřdy i určitou kulturu jako celkové pojetí řřivota. Zde vzniká jev konzumismu. Při objevování nových potřeb a nových možností jejich uspokojování je třeba se nechat vést obrazem řlovka, který respektuje řvřchny dimenze svého bytí a staví vnitřní a duchovní stránky nad hmotné a pudové. Je-li řlovk naproti tomu ponechán přímě svým pudům bez uznání hodnot svého svdomí a svobod, mohou se vytvořit konzumní návyky a způsob, které jsou objektivně nepřipustné a nežádkařkodí tělesnému a duševnímu zdraví. Sám hospodářský systém nemá řřádná kritéria, která by umožňovala jednoznačně odlišovat nové a vyšší formy uspokojování lidských potřeb od nových, uměle vytvářených potřeb, které brání vývoji zralé osobnosti.¹²⁰

¹¹⁸ QA 79

¹¹⁹ QA 80

¹²⁰ CA 36

Typný není pořádek lepšího života, nýbrž životní styl, který předstírá, že je lepší, když se zamůže na vlastní věci, a ne na věci. Každý chce mít více ne proto, aby více byl, nýbrž proto, aby samolib konzumoval život.¹²¹

Každý člověk se musí rozhodovat, kolik ze svého majetku o plod jeho práce, použije pro vlastní potřeby a kolik bude sdílet s ostatními a jakou formou obdarování potřebných pro jejich vlastní potřeby, nebo formou kapitálové investice, která umožní práci dalším lidem. Papež Jan Pavel II. zde poukazuje na velmi důležitou skutečnost. Samo o sobě není špatné spotřebovávat více pro své potřeby, pokud se tak ovšem děje pro rozšíření vlastního bytí, nikoli pro rozšíření konzumu. To však zahrnuje i to, že nadále sdílím odpovídající část s ostatními. Dále je velmi důležité si povědomout, že existují umělé potřeby ovládané postavené na zneužití lidských pudů a závislostí, které lidské bytí nejen ne rozvíjí, ale dokonce poškozuje. A hospodářský systém tohle nejen ne dokáže rozlišovat, ale, jak ukazuje papež František, dokonce toho zneužívá: „Současné ekonomické mechanismy prosazují stále stupující se konzum, nicméně se ukazuje, že bezuzdný konzumismus spojený s nerovností dvojnásobně poškozuje sociální strukturu.“¹²² V dnešní době je to nejen mocný nástroj na ovládnutí jednotlivců, ale i k ovládnutí a oslabování států, nebo jejich financování prostřednictvím daní je na konzumismus přímo navázáno a jím vyvolaná nároková mentalita občanů je hnacím motorem státního dluhu.

6.3. Podnikání jako služba

Stále více se připisuje důležitost, že podnikání není pouze zájmy samotných vlastníků, ale také se vztahuje k ostatním kategoriím subjektů, které přispívají k chodu podniku: pracující, zákazníci, dodavatelé různých faktorů produkce, cílová skupina. Papež Jan Pavel II. upozoroval, že investování má vždy i kromě ekonomického i morální význam. Je třeba se vyhnout tomu, aby motivy využití finančních zdrojů byly spekulativní a podléhalo se tak pokušení hledat jen krátkodobý zisk, namísto dlouhodobé udržitelnosti podnikání, jeho spolehlivé služby reálné ekonomice a pozornosti k vhodnému a odpovídajícímu posílení ekonomických iniciativ také v zemích, které potřebují rozvoj.¹²³

Dlouhou dobu bylo podnikání v lepším případě bráno pouze jako honba za co nejvyšším vlastním ziskem na úkor zaměstnanců, v horším případě jako zbláznění vztahující se k méně, zločinem proti lidskosti. Papež Benedikt XVI. poukazuje na fakt, že

¹²¹ Tamtéž.

¹²² EG 60

¹²³ CV 40

uvádí kapitálu do chodu a umožní dalším pracovat i vyuffít plod této práce lze chápat jako sluffbu, a to nejen v-ém zú astn ným lidem, ale i ekonomice jako takové.

6.4. Eliminace stát prost ednictvím virtuální anonymní moci

Zatímco zisky pouze malého po tu jednotlivc exponenciáln rostou, výd lky v t-iny se stále více vzdalují od blahobytu této – astné men-iny. Tato nerovnováha plyne z ideologií, které obhajují absolutní autonomii trh a finan ních spekulací. Proto upírají právo na kontrolu stát m, které jsou pov eny tím, aby bd ly nad ochranou obecného blaha. Nastoluje se nová, neviditelná, leckdy virtuální tyranie, která jednostrann a neúprosn diktuje své zákony a svá pravidla. Navíc dluh a jeho úroky vzdalují státy od jejich uskute nitelných hospodá ských mofností a ob any od jejich reálné kupní síly.¹²⁴

Jak již bylo diskutováno, role státu v sociální otázce je v encyklice RN vid na jako druhotná. Stát m fle sice být nápomocen ó pokud ov-ém není í mechanismy, které jsou pro e-ení této otázky primární, ale jeho p sobení je omezené. P estofle ve v t-in p ípad státy výrazn pesahují své kompetence v této oblasti, nejen fle nep iná-ejí e-ení, ale samy se tímto dostávají do podru í n kolika málo jednotlivc , které je pak ovládají prost ednictvím r zných finan ních institucí (Mezinárodní m nový fond - IMF, Banka pro mezinárodní vypo ádání ó BIS, a dal-í). Státy tak ztrácejí sv j vliv nejen v sociálních otázkách svých ob an , ale i svou svrchovanost a suverenitu.

¹²⁴ EG 56

Závěr

Papež Lev XIII. nám ve své encyklice zanechal vskutku prorocké dídictví. Stav I na u ení Písma i na-eho Pána Ježí-e Krista, reflektoval u ení významných církevních otc a sv. Tomá-e Akvinského. Odolal tlak m polarizované Církvě ve své době a p es n vystihl podstatné my-lenky sociální otázky, které zformovaly a do dne-ní doby stále formují sociální u ení Církvě. Tyto my-lenky z stávají p es v-echny zm ny jak v Církvě, tak ve sv t , stále aktuální a ukazují nám sm r, po kterém máme krá et p i svém následování na-eho U itele a Pána Ježí-e Krista.

lov k, stvo en k obrazu a podob Boflí, má d stojnost, která vyfladuje, aby i svou spásu realizoval skrze vlastní svobodu a zodpov dnost. Stejn tak je skrze na-i vlastní svobodu a zodpov dnost vyfladována na-e ú ast na stvo ení prost ednictvím práce a vlastnictví, které pak mají společenský charakter a p ispívají tak k vytvá ení společenství celého lidského rodu. Oba tyto aspekty jsou nedílnou sou ástí následování Krista a tak i na-í ú asti na Boflském flivot , a nelze je z jednotlivce sejmout. Na-e postavení nás nejen motivuje k práci, ale její plody pak íní cestu za Kristem p íjemn j-í. Kapitalizace na-í práce je pak základním mechanismem pro její sdílení v ase a s blifními.

Rodina poskytuje nejen p írozené prost edí pro p edávání flivota, ale i nejp ízniv j-í prost edí pro kapitalizaci práce. Toto prost edí je nsnadné nahradit jinými institucemi v etn státu, jejich role je v tomto procesu afl druhodá a mnohdy kontraproduktivní.

Úlohou Církvě je pak v první ad chránit rodinu jako toto p írozené prost edí, ve druhé ad pak vychovávat a vzd lávat lidi a u it a hlásat svou sociální nauku. e-ení sociální otázky m fle disponovat poslucha e hlásání evangelia na-eho Pána Ježí-e Krista.

Role státu, jifl tak druhodá v době papeže Lva XIII., nadále eroduje tak, jak se sou asné státy dostávají do stále v t-í závislosti na nestátních organizacích, zejména kartelu monetárního systému.

Radostná zpráva je, fle se nemusíme upírat k jiným boh m a b flk m, i spoléhat na r zné podivné instituce. Kristus nás vede k Otci skrze sebe, v Duchu svatém a prost ednictvím své Církvě. Je úkolem každého z nás, abychom Církvě toto poslání nezt flovali, ale pokud mofno mu i v rámci mofností napomáhali

í Ad Maiorem Dei Gloriam.

Seznam použitých zkratk

RN ó Rerum novarum

QA ó Quadragesimo anno

CA ó Centesimus annus

CV ó Caritas in veritate

EG ó Evangelii gaudium

Seznam literatury

- ANZENBACHER, A. *K es anská sociální etika. Úvod a principy*, Brno, 2004
- AVILA, Ch. *Ownership: Early Christian Teaching*, New York, 1983
- BASTIAT, F. *Zákon*, Pa ífl, 1849
- BENEDIKT XVI. Encyklika *Caritas in veritate*, ím, 2009
- HIMES, K. R. *Globalization with a human face: Catholic social teaching and globalization*, Theological studies 69, 2008
- HIMES, K. R., ed. *Modern Catholic Social Teaching: Commentaries and Interpretations*. Washington, D. C.: Georgetown University Press, 2005
- HOLLENBACH, D. *The Common Good revisited*, Theological studies 50, 1989
- HOLLENBACH, D. *The Common Good and Christian Ethics*, Cambridge, Mass., 2002
- JAN XXIII. Encyklika *Mater et Magistra*, ím, 1961
- JAN XXIII. Encyklika *Pacem in terris*, ím, 1963
- JAN PAVEL II. Encyklika *Laborem exercens*, ím, 1981
- JAN PAVEL II. Encyklika *Sollicitudo rei socialis*, ím, 1987
- JAN PAVEL II. Encyklika *Centesimus annus*, ím, 1991
- JAN PAVEL II. Apo-tolská adhortace *Familiaris consortio*, ím, 1981
- JAN PAVEL II. Apo-tolský list *Christifideles laici*, ím, 1988
- LEV XIII. Encyklika *Rerum novarum*, ím, 1891
- MISNER, P. *Social Catholicism in Europe: From the Onset of Industrialization to the First World War*. New York: Crossroad, 1991
- Papeř FRANTIŠEK, Apo-tolská exhortace *Evangelii gaudium*, ím, 2013
- Papeřská rada pro spravedlnost a mír. *Kompendium sociální nauky Církv*, Kostelní Vyd í, 2008
- PAVEL VI. Encyklika *Populorum progressio*, ím, 1967
- PAVEL VI. Apo-tolský list *Octogesima adveniens*, ím, 1971
- PAVEL VI. Apo-tolská exhortace *Evangelii nuntiandi*, ím, 1975
- PIUS XI. Encyklika *Quadragesimo anno*, ím, 1931
- Pontifical Council for Justice and Peace. *The Social Agenda. A Collection of Magisterial Texts*, Rome, 2000

